

Förskola i Stockholm 2024

Förskola i Stockholm 2024

Februari 2025

Dnr: FÖF 2024/409

Utgivare: Förskoleförvaltningen, Avdelningen för stadsövergripande
utveckling, Stockholms stad

Kontaktperson: Katarina Odén-Ryhede

Sammanfattning

Rapporten *Förskola i Stockholm 2024* ger en bild av nuläget i Stockholms stads förskolor. Denna del sammanfattar kommentarerna till respektive kapitel.

Förskolans förutsättningar i Stockholms stad

Stadsdelsområden har olika karaktär och behov, vilket till viss del visar sig i olika prioriteringar och arbetssätt i respektive stadsdelsförvaltning. En gemensam utmaning är det minskade barnantalet i staden som påverkar alla stadsdelsområden.

Tillgången till förskollärare och en förskola av god kvalitet är en viktig skyddsfaktor, särskilt för barn i socioekonomiskt utsatta områden. I staden som helhet finns en relativt hög andel legitimerade förskollärare. Trots socioekonomiska skillnader i stadsdelsområdena noteras dock inget tydligt samband mellan socioekonomiskt indexvärde och andel legitimerade förskollärare. Stadsdelsförvaltningarna följer upp barngrupper utan tillgång till legitimerad förskollärare och åtgärdar detta systematiskt.

Enligt den årliga förskoleundersökningen är vårdnadshavare och föräldrar generellt nöjda med stadens förskolor oavsett regiform.

Systematiskt kvalitetsarbete och nationell måluppfyllelse

Förskoleförvaltningen har kartlagt stadsdelsnämndernas systematiska kvalitetsarbete med fokus på uppföljning av förskolans nationella uppdrag. Framgångsrika arbetssätt samt utmaningar har identifierats. Analysen visar att det finns olika syn på vad kvalitetsbedömningen bör fokusera på – barnens utveckling eller undervisningens utformning. Båda perspektiven bedöms vara viktiga och behövs för en helhetsbedömning av måluppfyllelsen inom de tre aspekterna: processkvalitet, strukturkvalitet och resultatkvalitet. Kontinuerliga dialoger mellan nivåerna i styrkedjan visar sig bidra till fördjupad uppföljning, analys och identifiering av förbättringsåtgärder.

Förutsättningar för att främja barns språkliga utveckling

Personalens kunskaper i svenska språket är en avgörande faktor för undervisning av hög kvalitet. Satsningar på kompetensutveckling i svenska språket för medarbetarna har genomförts i nästan alla stadsdelsområden. Dock går det inte att redovisa faktiska effekter på undervisningen med barnen. Däremot har lärdomar dragits som går att använda i det fortsatta arbetet. Anpassade insatser tas fram för att erbjudas under kommande år, så som utökade målgrupper, utbildningar anpassade efter kunskapsnivån hos deltagare och vidareutveckling av språkfrämjande arbetsplatser.

Samverkan mellan förskola och skola vid övergångar försvåras i viss grad av skolformernas organisatoriska skillnader, men det finns även goda möjligheter att stärka övergångarna. Ett viktigt steg skulle vara att utvärdera arbetet och utifrån utvärderingen förtydliga riktlinjer för övergångar. Återkopplingen från kartläggningen *Hitta språket* behöver även den utvecklas till att bli mer likvärdig i alla stadsdelsområden och ge en mer heltäckande bild av barnens språkliga utveckling. Dessutom behöver förskolans mottagarorganisation utvecklas för att på bästa sätt tillvarata återkopplingen för att den ska kunna bidra till förbättringar i förskolans språkliga undervisning.

Förskolans kompensatoriska uppdrag

Relationsbyggande arbete och långsiktig samverkan mellan aktörer som möter familjer lyfts som framgångsfaktorer för ökad inskrivningsgrad. För att stödja stadsdelsförvaltningarnas arbete för ökad inskrivningsgrad behövs stadsövergripande rutiner och mätmetoder tas fram och implementeras. En annan viktig fråga som aktualiseras är inskrivna barns närvaro på förskolan. Hög och kontinuerlig frånvaro påverkar kontinuiteten i barns utbildning och kan ge negativa konsekvenser, inte minst gällande den språkliga utvecklingen. Behovet av enhetlig statistikinsamling av barns närvaro lyfts.

Det noteras fortsatt skillnader i förfarandet kring beslut om tilläggsbelopp för barn i behov av särskilt stöd. Det handlar dels om skillnader i den process som sker innan ansökan om tilläggsbelopp, dels om skillnader i bedömningsgrunder. Gemensamma bedömningsgrunder har potential att bidra till en mer likvärdig bedömning i staden. Dessa behöver dock kompletteras med utbildningsinsatser för att implementeras och ge bestående effekter i praktiken.

Frågan om förskolans roll vid orosanmälningar är komplex. Orosanmälningar kan således inte analyseras bara utifrån kvantitativa mått, utan också sättas i relation till de förebyggande insatser förskolan gör för att stötta barn och familjer innan en orosanmälan görs. Rutiner kring när och hur anmälan ska göras, samt skyddsrutiner för personal, behöver förtydligas. För att kunna förbättra analysen av orosanmälningar behövs även förbättrad metod för insamling av statistik.

Det finns ett fortsatt behov av att förstärka samverkan mellan förskola och andra myndigheter, i synnerhet socialtjänst och socialförvaltning. Samverkan behöver utvecklas och förstärkas på ett sätt som tillvaratar styrkan och flexibiliteten i stadsdelsförvaltningars lokala samverkan samtidigt som den organiseras mer likställigt över staden. Det handlar både om att förstärka och fördjupa samverkan om främjande och tidiga insatser så att färre barn hamnar i en situation där orosanmälan behöver göras men även om att utveckla likställiga system och rutiner för orosanmälan.

Innehåll

Sammanfattning	3
Innehåll	5
1. Inledning	7
2. Förskolans förutsättningar i Stockholms stad	9
2.1 Stadsdelsområdenas förutsättningar	9
2.2 Antal förskolor och andel förskolor per regiform	10
2.3 Inskrivningsgrad	10
2.4 Tillgång till förskollärare	12
2.4.1 Andel legitimerade förskollärare	12
2.4.2 Undervisning av legitimerade förskollärare	12
2.4.3 Antal barn per legitimerad förskollärare	12
2.5 Vårdnadshavare och förskola	13
2.6 Kommentarer	13
Uppföljning och analys	15
3. Systematiskt kvalitetsarbete och nationell måluppfyllelse	15
3.1 Systematiskt kvalitetsarbete i kommunal regi	15
3.1.1 Bakgrund	16
3.1.2 Uppföljning 2024	16
3.1.3 Kommentarer	19
4. Förutsättningar för att främja barns språkliga utveckling	21
4.1 Personalens kompetens och kunskapsnivå i svenska språket	21
4.1.1 Bakgrund	21
4.1.2 Uppföljning 2024	22
4.1.3 Kommentarer	23
4.2 Övergång förskola och skola – med fokus på språk	24
4.2.1 Bakgrund	24
4.2.2 Uppföljning 2024	24
4.2.3 Kommentarer	25
5. Förskolans kompensatoriska uppdrag	27
5.1 Arbete för fler barn i förskolan	27
5.1.1 Bakgrund	27
5.1.2 Uppföljning 2024	28
5.1.3 Kommentarer	29
5.2 Socioekonomiskt tilläggsbelopp och stöd till barn i behov av särskilt stöd	30
5.2.1 Bakgrund	30
5.2.2 Uppföljning 2024	32
5.2.3 Kommentarer	33
5.3 Barns rätt till trygghet – tidiga insatser och orosanmälningar	33
5.3.1 Bakgrund	33
5.3.2 Uppföljning 2024	34

Förskola i Stockholm

6 (55)

5.3.3	Kommentar.....	35
5.4	Förskolans samverkan med socialtjänst och andra myndigheter	36
5.4.1	Bakgrund	36
5.4.2	Kommentar.....	37
Bilagor	39
Bilaga 1. Socioekonomiskt index		40
Bilaga 3. Antal förskolor per stadsdelsområde		42
Bilaga 4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdelsområde 2021–2023.....		44
Bilaga 5. Andel inskrivna barn per regi och verksamhetsform 2023.....		47
Bilaga 6. Andel legitimerade förskollärare.....		48
Bilaga 7. Barngrupper som saknar legitimerade förskollärare 2022–2024.....		49
Bilaga 8. Antal barn per legitimerad förskollärare 2023–2024.....		50
Bilaga 9. Antal och andel orosanmälningar till socialtjänsten 2022–2024		51
Bilaga 10. Antal barn per heltidstjänster med förskollärexamen.....		52
Bilaga 11. Andel heltidstjänster per utbildningsbakgrund.....		53
Bilaga 12. Personaltäthet och antal barn per barngrupp		54
Bilaga 13. Metodbeskrivning		55

1. Inledning

Rapporten *Förskola i Stockholm* presenteras årligen på uppdrag av kommunfullmäktige i syfte att ge en övergripande nulägesbeskrivning av förskola i staden. Rapporten är framtagen av förskoleförvaltningen i samverkan med stadsdelsförvaltningarna och riktar sig i första hand till kommunfullmäktige, men också till alla med intresse för kvalitetsfrågor i stadens förskolor. Rapporten kan även fungera som stöd i dialogen mellan stadens förvaltningar och olika nivåer i organisationen i gemensamt arbete för ökad kvalitet i förskolan för stadens alla barn. Årets rapport följer upp samma områden som förra året, utifrån bedömningen att dessa är de viktigaste gemensamma utvecklingsområden för förskolan i staden men även nationellt.

Den inledande delen av rapporten presenterar statistik som ger en generell överblick över förskolans förutsättningar så som organisation och styrning, resursfördelning, antal förskolor och barn samt andel förskollärare. Analysdelen fördjupar uppföljningen inom tre områden:

- Systematiskt kvalitetsarbete och nationell måluppfyllelse
- Förutsättningar för att främja barns språkliga utveckling
- Förskolans kompensatoriska uppdrag

Nytt för årets rapport är att varje område innehåller en bakgrundsdel, en uppföljning för 2024 samt en kommenterande del som analyserar, fångar upp och sammanfattar utvecklingsbehov. Rapporten bygger på kvantitativa och kvalitativa underlag så som nationell statistik och underlag från stadsdelsförvaltningarnas förskoleavdelningar samt från fristående förskolor via Egenkontrollen¹. Till rapporten hör även bilagor med fördjupande statistik. Notera att bilagorna även omfattar relevant statistik som inte diskuteras i rapporten.

I årets rapport används till viss del statistik från 2023 då den nationella statistiken från Skolverket för 2024 avseende förskollärary- och personaltäthet, andelen förskollärare, utbildningsbakgrund, antal barn per barngrupp publiceras senare under året. Detta gäller även för Stockholms stads statistik över inskrivningsgrad i förskolan. Denna tillsammans med uppföljningen som genomfördes med alla stadsdelsförvaltningar, ligger till grund för rapportens innehåll. För ytterligare information se *Bilaga 13. Metodbeskrivning*.

Ordlista

Rapporten använder olika begrepp för att beskriva organisationen och styrningen av Stockholms stads förskolor. Syftet med denna ordlista är att förtydliga begreppsanvändningen och på så sätt underlätta läsningen av rapporten och öka förståelsen för innehållet. Begreppen är presenterade i bokstavsordning.

Enhet avser den grupp av förskolor som en rektor ansvarar för.

Enskild huvudman avser huvudmän till fristående förskolor. En enskild huvudman kan vara huvudman för en eller flera fristående förskolor.

¹ Samtliga huvudmän för fristående förskolor ska enligt stadens riktlinjer för fristående förskola och pedagogisk omsorg genomföra en årlig egenkontroll i Barn och elevregistret (BER). Egenkontrollen genomfördes senast under oktober 2024. Av 433 fristående förskolor genomförde 412 Egenkontrollen. Uppgifter från Egenkontrollen används där det finns relevant underlag.

Fristående förskola är den förskolenhet där en enskild huvudman bedriver utbildningsverksamhet i form av förskola.

Förskoleförvaltningen lyder under förskolenämnden och ansvarar för att genomföra det som nämnden beslutar om. Förvaltningens huvudsakliga ansvar är att stärka likvärdighet och likställighet i stadens förskoleverksamhet oavsett regiform samt att stärka arbetet med kvalitets- och verksamhetsutveckling på stadens kommunala förskolor.

Förskolenämnden har det politiska ansvaret för stadens förskolefrågor. I ansvaret ingår utvecklingsfrågor som rör pedagogisk verksamhet, och frågor viktiga för förskolans medarbetare, till exempel kompetensutveckling och arbetsmiljöfrågor.

Hemkommun är den kommun som ett barn eller en vuxen är folkbokförd i.

Huvudman används i relation till skollagens bestämmelser om huvudmannens ansvar.

Stadsdelsförvaltningarna lyder under en stadsdelsnämnd och ansvarar för att genomföra det som nämnden beslutar om. På stadsdelsförvaltningen finns en förskoleavdelning som i denna rapport är förkortat till stadsdelsförvaltning. Användande av stadsdelsförvaltningar ska förstås som en beskrivning av den aktör som utför det som stadsdelsnämnderna har beslutat om eller har ansvar för.

Stadsdelsnämnder fattar beslut om och har ansvar för verksamhet inom sitt stadsdelsområde.

Stadsdelsområde är ett geografiskt område med flera olika stadsdelar. De förskolor som en stadsdelsnämnd har ansvar för ligger inom detta geografiska område.

2. Förskolans förutsättningar i Stockholms stad

Stockholms stad är indelad i elva stadsdelsområden där det inom varje stadsdelsområde finns en stadsdelsförvaltning med tillhörande förskoleavdelning. Avdelningschefen för förskoleavdelningen är tillika skolchef för förskola inom stadsdelsområdet. Stadsdelsnämnden ansvarar för den kommunala förskolan inom respektive stadsdelsområde.

Sedan 2023 har staden inrättad en förskolenämnd med tillhörande förskoleförvaltning. Förvaltningens roll i utvecklingsarbetet är att leda, stödja och utveckla stadsdelsförvaltningarnas arbete inom områden som bedöms vara viktiga utifrån likvärdighetsperspektivet och rätten till förskola av hög kvalitet för stadens alla barn. Detta genomförs i nära samverkan med stadsdelsförvaltningarna. Förvaltningen utövar även tillsyn av fristående förskolor och pedagogisk omsorg samt handlägger ansökningar om att starta fristående förskolor och pedagogisk omsorg.

Strategiska och prioriterade områden för förskoleförvaltningen har under 2024 varit:

- Myndighetsutövning
- Barnhälsa
- Forskning och utveckling
- Systematiskt kvalitetsarbete
- Kompetensförsörjning
- Hållbar framtid

2.1 Stadsdelsområdenas förutsättningar

Stockholm stad är en kommun med stora variationer, så som stadsdelsområdenas storlek och befolkningens förutsättningar. Förskolorna i Stockholms stad får ersättning per barn i förskola, kallad grundschablon. För att kompensera för stadsdelsområdenas olika förutsättningar tillämpar staden en ersättningsmodell med ett socioekonomiskt tilläggsbelopp som läggs till grundschablonen. Stadsdelsnämnderna tilldelas därför olika mycket resurser per barn för förskoleverksamheten utifrån ett socioekonomiskt index.² Det finns en stor spridning i de olika stadsdelsområdenas socioekonomiska indexvärden, där ett högre värde indikerar att området är mer socioekonomiskt utsatt. Tilldelningen fördelas utan någon ansökningsprocess.³

I rapporten *Återblick på Skillnadernas Stockholm* finns exempel på skillnader mellan stadsdelsområdena som direkt eller indirekt berör barn i förskoleåldern, som till exempel trångboddhet. Järva och Skärholmen, de två områdena med högst socioekonomiskt indexvärde var 2022 de områdena i staden med flest antal trångbodda personer. Samtidigt var Norra innerstaden, med ett lågt socioekonomiskt indexvärde, det stadsdelsområde där minst antal personer var trångbodda. Samma stadsdelsområden återkommer i andelen invånare 25–74 år med eftergymnasialutbildning. Norra innerstaden och Kungsholmen hade 2022 högst andelen av befolkning med eftergymnasial utbildning, medan Järva och Skärholmen hade den lägsta andelen.⁴

² Indexet består av tre variabler för folkbokförda barn 0–5 år: utländskbakgrund, vårdnadshavarnas inkomst samt föräldrarnas utbildningsnivå, alla med samma viktning.

³ Bilaga 1. Socioekonomiskt index.

⁴ Stockholms Stad (2024), [Återblick på Skillnadernas Stockholm](#).

Invånarantalet i de olika stadsdelsområdena varierar från 37 463 (Skärholmen) till 154 955 (Norra innerstaden).⁵ Variationen i befolkningens mängd avspeglar sig även i åldersgruppen 1–5 år. Det skiljer sig till exempel mer än 5 500 barn mellan det stadsdelsområde med flest antal barn i åldersgruppen 1–5 år (Hägersten-Älvsjö, 7 730) och det stadsdelsområde med det lägsta antalet (Skärholmen, 2 121).⁶ Det finns även skillnader i andelen av befolkningen med utländsk bakgrund. I vissa stadsdelsområden finns det stadsdelar där 7,5–15 procent av befolkningen har utländsk bakgrund, samtidigt som det finns hela stadsdelsområden där 70,1–92,0 procent av befolkningen har utländsk bakgrund.⁷

2.2 Antal förskolor och andel förskolor per regiform

I oktober 2024 fanns det totalt 937 förskolor i Stockholm stad. Av dessa var 498 (53,1%) kommunala förskolor och 439 (46,9%) fristående förskolor. Den högsta andelen förskolor i enskild regi fanns på Södermalm, 69 förskolor (62,2%). Farsta var det stadsdelsområde med den högsta andelen kommunala förskolor, 40 förskolor (70,2 %). Norra innerstaden hade 145 förskolor, vilket var det högsta antalet i kommunen. Det lägsta antalet hade Skärholmen, där det fanns 37 förskolor.⁸

2.3 Inskrivningsgrad

I december 2023 var totalt 87,4 procent av barnen i befolkningen inskrivna i förskolan. Bland barn 2–5 år var inskrivningsgraden 94,7 procent.⁹ Mellan åren 2021–2023 minskade antalet inskrivna barn i förskolan.¹⁰ Minskningen behöver ses i relation till att även andelen 1–5 åringar i befolkningen minskade under samma period.¹¹ Samtidigt som antalet barn i förskolan minskade så ökade inskrivningsgraden (+1,1 procentenhet). Den högsta ökningen finns bland barn i 1–2 års ålder.¹²

I slutet av 2023 var andelen inskrivna barn i åldersgruppen 1–5 år i kommunal förskola knappt 61 procent av det totala antalet inskrivna barn i staden. Motsvarande siffra för fristående förskolor var drygt 38 procent och en procent var inskrivna i pedagogisk omsorg. Hägersten-Älvsjö hade högst andel inskrivna barn i den kommunala förskolan (75,1 %), medan Södermalm var det stadsdelsområde med högst andel barn inskrivna i fristående förskolor (52,2 %).¹³

⁵ Stockholm stad (2024), [Socioekonomiskt faktablad med karta](#).

⁶ Bilaga 2. Barn i befolkningen 1–5 år.

⁷ Stockholm stad (2024), [Socioekonomiskt faktablad med karta](#).

⁸ Bilaga 3. Antal förskolor på stadsdelsområde.

⁹ Bilaga 4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdel 2021–2023.

¹⁰ Bilaga 4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdel 2021–2023.

¹¹ Bilaga 2. Barn i befolkningen 1–5 år.

¹² Bilaga 4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdel 2021–2023.

¹³ Bilaga 5. Andel inskrivna barn per regi och verksamhetsform 2023.

Tabell 2:1 Inskrivningsgrad bland barn i befolkningen, 2021–2023

Årtal	Andel barn per ålder (%)					Andel barn per åldersgrupp (%)			
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	Totalt	1–2	2–5	3–5
2023	58,8	94,1	95,1	95,1	94,5	87,4	77,0	94,7	94,9
2022	58,5	93,7	94,7	94,9	94,3	86,5	75,4	94,4	94,6
2021	56,5	93,0	94,5	94,8	94,5	86,3	74,4	94,2	94,6

Källa: Sweco

Den 1 juli 2023 trädde ändringar i skollagen i kraft som ger hemkommunen ansvar för att öka deltagandet i förskolan. Lagstiftningen riktar in sig mot barn från och med hösten det året barnet fyller tre år.¹⁴ Sett till hela staden och för förskolor oavsett regiform så var inskrivningsgraden för åldersgruppen 3–5 år 2023 94,9 procent, vilket var en ökning med 0,3 procentenheter sedan 2022. I slutet av 2023 hade Hägersten-Älvsjö den högsta inskrivningsgraden (97,5 %) i åldersgruppen medan Järva hade den lägsta (89,4 %). Skärholmen är det stadsdelsområde där inskrivningsgraden ökade mest, 91,9 procent var inskrivna 2023 – en ökning med 1,3 procentenheter sedan 2022. År 2023 hade Enskede-Årsta-Vantör en inskrivningsgrad på 94,6 procent bland barn 3–5 år, en minskning med 0,7 procentenheter sedan föregående år. I Södermalm var inskrivningsgraden 95,6 procent, en minskning med 0,8 sedan 2022.¹⁵

Tabell 2:2 Inskrivningsgrad bland barn 3–5 år i befolkningen per stadsdel, 2021–2023

I siffrorna nedan är barn med tillfälliga personnummer, barn med okänd adress eller barn med skyddad identitet inte inräknade. Sammanlagt för staden rör det sig om ca 650 barn per år. Mätdatumet är den 31/12–2023.

Stadsdelsområde	2021	2022	2023
Bromma	97,1	96,4	96,5
Enskede-Årsta-Vantör	94,5	95,3	94,6
Farsta	96,1	95,3	95,8
Hägersten-Älvsjö	97,0	96,9	97,5
Hässelby-Vällingby	93,4	93,6	94,0
Järva*	89,6	89,1	89,4
Kungsholmen	96,4	95,3	96,0
Norra Innerstaden*	94,9	94,5	95,3
Skarpnäck	96,0	96,7	96,7
Skärholmen	90,7	90,6	91,9
Södermalm	95,3	96,4	95,6

Källa: Sweco

*2021 års siffror är en sammanräkning av stadsdelsområdena Rinkeby-Kista och Spånga-Testa samt Norrmalm och Östermalm.

¹⁴ Skolverket (2024), [Kommuners arbete för fler barn i förskolan](#).

¹⁵ Bilaga 4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdel 2021–2023.

2.4 Tillgång till förskollärare¹⁶

2.4.1 Andel legitimerade förskollärare

Sedan 2023 har andelen legitimerade förskollärare ökat för både förskolor i kommunal och enskild regi. Fristående förskolor hade den högsta genomsnittliga ökningen per stadsdelsområde (+1,2 procentenheter), där andelen ökade från 28,7 procent 2023 till 29,9 procent 2024. Förskolor i kommunal regi har fortsatt det högsta genomsnittet av legitimerade förskollärare (37,1 %), en ökning med 0,6 procentenheter. Bland de kommunala förskolorna var andelen legitimerade förskollärare högst i Hässelby-Vällingby, 40,7 procent, och lägst i Norra innerstaden, där andelen var 34,7 procent.¹⁷

2.4.2 Undervisning av legitimerade förskollärare

I kommunala förskolor har antalet barngrupper med tillgång till legitimerade förskollärare ökat över åren. Vid mättillfället hösten 2024 saknade 31 av 1 827 (1,7 %) av barngrupperna legitimerad förskollärare.¹⁸ För de fristående förskolorna saknas uppgifter om antalet barngrupper med legitimerade förskollärare. Egenkontrollen¹⁹ efterfrågar däremot antalet förskolor som saknar legitimerade förskollärare. Av de svarande förskolorna uppger 16 förskolor (3,9 %) att de saknade legitimerade förskollärare, vilket är en minskning från föregående år.²⁰ Sammantaget visar båda måtten på en positiv utveckling av tillgången till legitimerade förskollärare oavsett regiform.

2.4.3 Antal barn per legitimerad förskollärare

Antalet barn per legitimerade förskollärare var 2024 lägre i förskolor i kommunal regi (14,8), i jämförelse med fristående förskolor (17,3). Mellan 2023–2024 minskade antalet barn per förskollärare generellt i staden, oavsett regiform. Den största minskningen av antalet barn per förskollärare skedde i de fristående förskolorna (-0,9).

Bland de kommunala förskolorna var Skarpnäck det stadsdelsområde med högst antal barn per legitimerad förskollärare (15,9) vilket motsvarar siffran för 2023. Bland de kommunala förskolorna hade Farsta den största minskningen av antalet barn per förskollärare (-1,1). Därefter kommer Kungsholmen och Skärholmen för vilka antalet minskade med -0,9 barn per legitimerad förskollärare. Hässelby-Vällingby hade det lägsta antalet barn per förskollärare, (12,8). Därefter kommer Järva (13,3).²¹

¹⁶ I statistiken ingår även kommunövergripande verksamheter (KÖV), verksamheter som tar emot barn från hela Stockholm. Det handlar om kommunövergripande förskoleverksamheter som riktar sig till barn med språkstörning, hörselnedsättning respektive flerfunktionsnedsättning. Dessa har generellt större personaltäthet och fler förskollärare än andra förskolor.

¹⁷ Bilaga 6. Andel legitimerade förskollärare.

¹⁸ Bilaga 7. Barngrupper som saknar legitimerade förskollärare 2022–2024.

¹⁹ Se Bilaga 13. Metodbeskrivning.

²⁰ Stockholm stad (2024). Egenkontroll 2024: Sammanställning av svar från fristående förskolor.

²¹ Bilaga 8. Antal barn per legitimerad förskollärare.

2.5 Vårdnadshavare och förskola

Varje år genomför Stockholms stad en enkätundersökning riktad till samtliga vårdnadshavare med barn i förskola, oavsett regiform. Undersökningen omfattar även pedagogisk omsorg.

Generellt var vårdnadshavare med barn i kommunal förskola lika nöjda som vårdnadshavare med barn i fristående förskola. I undersökningen för 2024 ökade andelen vårdnadshavare som är nöjda med sitt barns förskola jämfört med tidigare år, 89 procent jämfört med 87 procent 2023. Det fanns nästan ingen skillnad i svaren beroende på om vårdnadshavarnas barn är flickor eller pojkar. En viss skillnad i nöjdhetsgrad mellan regiformerna noteras dock i de påståenden som berör information om barnets lärande och utveckling i förskolan, information om maten samt om förskolans ledning upplevs tillgänglig, där förskolor i enskild regi hade något högre nöjdhetsgrad.²²

2.6 Kommentarer

Stadsdelsområden har olika karaktär och förutsättningar, vilket gör det nödvändigt med olika prioriteringar och arbetssätt inom de olika stadsdelsområdena. En gemensam problematik är den generella minskningen av antalet barn i staden som påverkar alla stadsdelsområden. Utifrån skillnader i befolkningsmängd finns en variation av antalet förskolor i de olika områdena. Norra innerstaden är det näst största stadsdelsområdet sett till befolkningsmängden och har flest antal förskolor i staden. År 2023 var drygt 6 550 barn inskrivna i förskola i Norra Innerstaden. Motsvarande siffra för Skärholmen var drygt 1 800 barn, vilket utgör en skillnad på över 4 500 barn.²³

Under hösten 2023 fick kommunerna genom en lagändring ett förstärkt ansvar att arbeta för att öka deltagandet i förskolan.²⁴ Det är ännu för tidigt att se om effekterna av det arbetet har resulterat i en ökad inskrivningsgrad.

Deltagandet i en förskola av god kvalitet är en viktig skyddsfaktor, särskilt för barn som lever i socioekonomiskt utsatta områden. Forskningen visar att tillgången till förskollärare är en viktig faktor för god kvalitet i förskolans undervisning och utbildning.²⁵ Hässelby-Vällingby med ett högt socioekonomiskt indexvärde har den högsta andelen legitimerade förskollärare i stadens kommunala förskolor. Samtidigt har Skärholmen, som också har ett högt indexvärde, bland den lägsta andelen förskollärare i de kommunala förskolorna. Det finns inte heller ett samband mellan ett lägre värde och lägre andel förskollärare per barn.²⁶

²² Stockholm Stad (U.Å), [Vårdnadshavare Förskola](#).

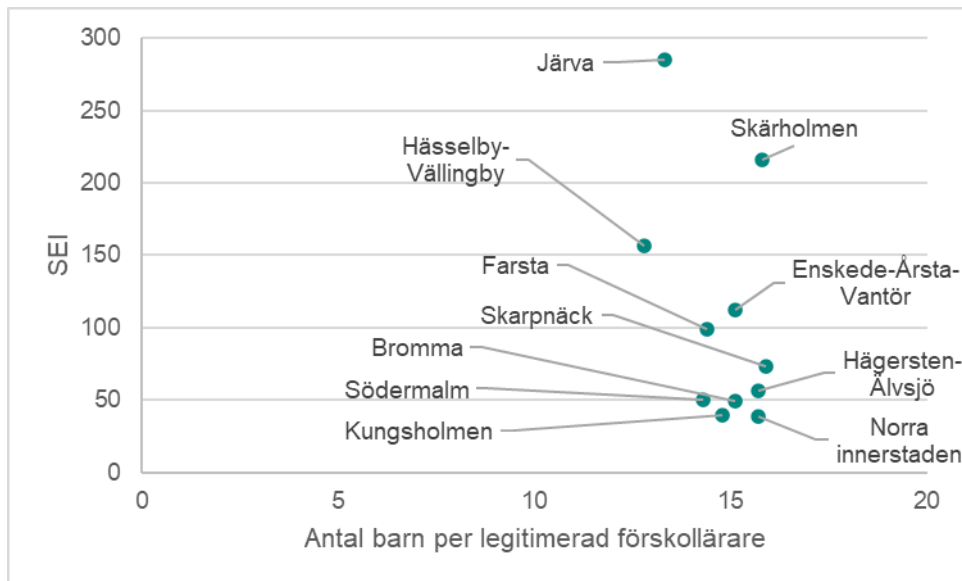
²³ Bilaga 2. Barn i befolkningen 1–5 år; Bilaga 4 Antal och andel inskrivna barn per stadsdel 2021–2023.

²⁴ Skolverket (2024), [Kommuners arbete för fler barn i förskolan](#), Skolverket.

²⁵ Se exempelvis OECD (2017), *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*. Vetenskapsrådet (2015), *En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer*.

²⁶ Bilaga 1. Socioekonomiskt index; Bilaga 8. Antal barn per legitimerad förskollärare.

Diagram 2:1 Sambandet mellan antal barn per legitimerad förskollärare utifrån stadsdelsområdet socioekonomiska indexvärde (SEI)

Detta visar att trots att stadsdelsområdenas socioekonomiska indexvärde varierar finns inga tydliga mönster mellan värdet och andel legitimerade förskollärare i respektive stadsdelsområde. Ur ett likvärdighetsperspektiv för staden som helhet, menar förskoleförvaltningen, kan det vara relevant att resonera om hur kommunfullmäktiges målsättning för andel legitimerade förskollärare tas fram.

En orsak till att relativt få barngrupper saknar legitimerade förskollärare är att alla stadsdelsförvaltningar har en systematik för att följa upp och ta fram åtgärder i barngrupper som saknar legitimerade förskollärare. Det kvarstår dock skillnader i arbetssätt hos stadsdelsförvaltningarna. De stadsdelsförvaltningar som har ett pågående systematiskt arbete med tjänstefördelning inom stadsdelsområdet har lyckats att minimera antalet barngrupper som saknar legitimerade förskollärare.

Vårdnadshavare är generellt sett nöjda med stadens förskolor oavsett regi enligt den årliga förskoleundersökningen. Undersökningen innehåller delar som, förutom frågor om service och tillgänglighet, även efterfrågar vårdnadshavares bedömning av förskolans undervisningskvalitet. Vissa stadsdelsförvaltningar använder resultaten från undersökningen som ett kvalitetsmått för den nationella måluppfyllelsen i sitt systematiska kvalitetsarbete. Förskoleförvaltningen menar att vissa resultat i undersökningen kan vara relevanta som kvalitetsmått, som till exempel delar om samarbete med hemmet. Däremot behöver det föras resonemang om hur väl andra delar av undersökningen fångar den faktiska undervisningskvaliteten, till exempel när det handlar om det språkutvecklande arbetet eftersom det kräver förståelse för både förskolan nationella uppdrag, pedagogiska arbete och kunskaper om barns språkutveckling.

Uppföljning och analys

Analysdelen av rapporten fokuserar på tre områden:

1. Systematiskt kvalitetsarbete och nationell måluppfyllelse
2. Förutsättningar för att främja barns språkliga utveckling
3. Förskolans kompensatoriska uppdrag

Kapitlet *Systematiskt kvalitetsarbete och nationell måluppfyllelse* beskriver hur stadsdelsförvaltningarna bedömer kvaliteten på förskolor. I kapitlet *Förutsättningar för att främja barns språkliga utveckling* ingår uppföljning och analys av både det språkutvecklande arbetet med barnen och personalens kunskaper i yrkessvenska samt hur övergångsdialogen mellan förskolan och skolan med fokus på barns språkutveckling fungerar. Kapitlet *Förskolans kompensatoriska uppdrag* beskriver det arbete med barnhälsa och samverkan som sker i stadsdelsområdena samt arbetet med den uppsökande verksamheten för att fler barn ska delta i förskolans utbildning.

Varje kapitel är indelat i avsnitt som består av en bakgrund, uppföljning för 2024 samt en kommentar om området.

3. Systematiskt kvalitetsarbete och nationell måluppfyllelse

3.1 Systematiskt kvalitetsarbete i kommunal regi

Enligt skollagen är kommunen huvudman för förskola. I varje kommun ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter. Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med skollag och läroplan för förskolan, där ett av kraven är att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete inom ramen för utbildningen.²⁷

Skollagen och läroplanen för förskolan anger även ansvarsfördelningen för det systematiska kvalitetsarbetet för styrkedjans tre nivåer: huvudman, rektor och arbetslag. Huvudmannens ansvar är att utifrån identifierade behov och förutsättningar fördela resurser, samt genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen. Rektors ansvar är att genomföra det systematiska kvalitetsarbetet, utveckla utbildningen kontinuerligt och därmed verka för ökad måluppfyllelse. På arbetslagsnivå ansvarar förskollärare för att kontinuerligt utvärdera och utveckla undervisningen för att säkerställa att förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära sig i enlighet med läroplanens mål.²⁸ De tre nivåerna står i direkt relation till varandra och ska arbeta systematiskt utifrån sitt ansvarsområde.

²⁷ Skollagen (2010:800), 2 kap.

²⁸ Skollagen (2010:800), 4 kap; Skolverket (2018), [Läroplan för förskolan, Lpfö 18](#).

3.1.1 Bakgrund

Staden är organiserad i stadsdelsnämnder som är politiskt ansvariga för ett stadsdelsnämndsområde med tillhörande förvaltning. Inom dessa utses skolchefer som även har rollen som avdelningschef för förskoleverksamheten inom respektive stadsdelsförvaltning, med ansvar för förskolans kommunala uppdrag.

Ett av förskolenämndens uppdrag är att leda och följa upp den stadsövergripande kvalitetsutvecklingen i Stockholms stads förskolor och att stödja utvecklingen av stadsdelsnämndernas kvalitetsarbete. Det systematiska kvalitetsarbetet omfattar både kommunala mål som är definierade i kommunfullmäktiges årsbudget och nationella mål som är definierade i läroplanen för förskolan.

Rapporten *Förskola i Stockholm 2023* samt rapporten *Styrningens möjligheter och hinder* från 2023 har belyst stadens komplexa organisation och behovet av ett stadsövergripande kvalitetssystem som stödjer utvecklingen av förskolans läroplansuppdrag. *Styrningens möjligheter och hinder* ger även en övergripande bild av utbildningens kvalitet i staden som helhet.²⁹ I kommunfullmäktiges budget 2024 fick förskolenämnden i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna arbeta för ökad likvärdighet i bedömningen av utbildnings- och undervisningskvaliteten i stadens förskolor. Arbetet påbörjades under året och baseras på *Skolverkets nationella kvalitetssystem för skolväsendet*.³⁰

Förskoleförvaltningen har som en grund för fortsatt arbete följt upp och analyserat stadsdelsnämndernas systematiska kvalitetsarbete avseende nationella utbildningsuppdraget under 2023 och 2024.

3.1.2 Uppföljning 2024

Det systematiska kvalitetsarbetet organiseras i stadsdelsnämnderna

Stadens nämnder använder stadens integrerade ledningssystem (ILS) och verktyget ILS-webb för planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten. Dessa utgör den stadsövergripande grunden i förskolans systematiska kvalitetsarbete. Systemet omfattar uppföljning av både nationella och kommunala mål för förskolan. Varje stadsdelsnämnd arbetar autonomt och varierat med systematisk uppföljning av förskolans nationella mål inom ramen för stadens ledningssystem. Variationerna har beskrivits i tidigare års rapport *Förskola i Stockholm 2023*. Årets rapport analyserar stadsdelsnämndernas systematiska kvalitetsarbete kopplat till de nationella målen inom styrkedjans tre nivåer: huvudman, rektor och undervisningsnivå, det vill säga arbetslag och förskollärare. Vidare analyseras hur de tre nivåerna arbetar med målstyrning samt vilka underlag och uppföljningsmetoder som används.

Bedömning av kvalitet i förskolan sker genom målstyrning

Stadsdelsnämndernas systematiska uppföljning av läroplansuppdraget integreras i Stockholms stads ledningssystem ILS-webben och den årliga kommunala uppföljningen. Nämndernas

²⁹ Stockholms stad (2024) *Förskolan i Stockholm 2023*; Jan Håkansson & Inger Fält (2023), *Styrningens möjligheter och hinder – en undersökning om hur likvärdig kvalitet i Stockholms stads förskolor kan uppfyllas*.

³⁰ Skolverket (2024), [Nationellt kvalitetssystem](#).

målformuleringar för verksamhetsområdet förskola formuleras utifrån läroplansuppdraget och konkretiseras via förväntade resultat och beskrivningar.

I fyra stadsdelsnämnder är målet för verksamhetsområdet detsamma på alla tre nivåer.³¹ Fyra andra stadsdelsnämnder utgår från en variant av detta, där det övergripande målet bryts ner till fler enhetsmål som är lika på alla förskoleenheter.³² Inom en av dessa stadsdelsnämnder tar även varje förskola fram egna mål kopplade till gemensamma stadsdelsnämndsmål.³³ I två stadsdelsnämnder bryts nämndens målformulering ned till olika mål på rektorsnivå och kan därmed vara olika för olika förskoleenheter i stadsdelsnämndsområdet.³⁴ Därutöver finns en modell där stadsdelsnämnds- och rektorsnivå formulerar ett mål gemensamt, medan resterande formuleras av rektorsnivå och är därmed olika på de olika enheterna.³⁵ I de flesta stadsdelsnämnder formuleras olika förväntade resultat inom respektive förskoleenhet, det vill säga på rektorsnivå.

I ett system där målen är samma på de olika nivåerna kan behov av förbättring identifieras på förskolenivå och stadsdelsnämnden kan rikta resurser och genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen och öka likvärdigheten i alla delar av organisationen. Det systemet kräver en väl fungerande uppföljning av verksamhetens arbete och en samstämmighet i vilka underlag och uppföljningsmetoder som ska användas på alla nivåer. Risken kan annars bli att relevant information så som variationer i förskolornas resultat inte når stadsdelsnämnden.

I modellen där målen är framtagna på rektorsnivå utifrån lokala behov och förutsättningar anpassas även uppföljningen därefter. Det gör att variationen i resultat blir synlig på rektorsnivå och resursfördelning sker till förskolor med avvikande resultat inom ett rektorsområde. Dock kan måluppfyllelsen bli svårare att mäta på nivån ovanför vilket i sin tur kan innebära utmaningar för stadsdelsnämnden att fördela resurser och genomföra insatser för ökad likvärdighet i hela organisationen.

Kommunfullmäktiges indikatorer, som används för att mäta måluppfyllnad av kommunala politiska mål, lyfts i uppföljningen som en faktor som även påverkar kvalitetsbedömningen av den nationella måluppfyllelsen. Detta oavsett vilken målstyrningsmodell som används.

Uppföljningsmetoder och underlag för kvalitetsbedömning

Underlagen och uppföljningsmetoderna som ligger till grund för det systematiska kvalitetsarbetet varierar både mellan och inom stadsdelsnämndernas organisation. I alla stadsdelsområden genomförs dock kontinuerligt kvalitetsdialoger mellan skolchef och rektorer. Dialogernas syfte är att utifrån insamlade underlag bedöma måluppfyllelsen, identifiera förbättringsbehov och ta fram utvecklingsåtgärder, både inom det kommunala och nationella uppdraget. Kvalitetsdialogerna utformas och genomförs på olika sätt och har utvecklats olika över tid, dock syftar alla till att komplettera resultatuppföljningen i ILS.

Gemensamt för alla stadsdelsnämnder är även att alla formulerar mål som syftar till att följa upp och utvärdera förskolornas språkutvecklande arbete. Varierande uppföljningsmetoder och underlag används för detta, exempelvis språkkartläggningar av barns språkutveckling, särskilda

³¹ Enskede-Årsta-Vantör, Kungsholmen, Norra innerstaden, Järva.

³² Bromma, Farsta, Hässelby-Vällingby, Skärholmen.

³³ Kungsholmen.

³⁴ Hägersten-Älvsjö, Skarpnäck.

³⁵ Södermalm.

undervisningsplaner, självvärderingar och i vissa stadsdelsområden resultat från förskoleundersökningen.

Rapporten *Förskola i Stockholm 2023* lyfte variationen i kvalitet på underlag och uppmärksammade särskilt vikten av förskollärarnas bedömarkompetens för en kvalitativ utvärdering och analys av måluppfyllelsen. Årets uppföljning av stadsdelsnämndernas system för kvalitetsarbete bekräftar att denna bild kvarstår. Alla stadsdelsförvaltningar lyfter vikten av kvalitativa underlag för utvärdering av måluppfyllelse och utmaningar som följer av att läroplanen för förskolan ger för lite stöd i hur bedömning av måluppfyllelsen ska göras av undervisningsnivån (förskollärare och arbetslag).

Process, struktur och resultat kvalitet på de olika nivåerna

Kvalitet kan delas upp i tre aspekter: process, struktur och resultat kvalitet. I förskolans kontext är processkvalitet ett begrepp som försöker fånga interaktion och pedagogiska processer, det vill säga hur undervisningen och verksamheten utformas. Struktur betecknar de förutsättningar som finns i förskolorna i form av till exempel tillgång till utbildad personal, lokala och nationella styrdokument som exempelvis läroplanen, fysisk och social miljö, personaltäthet, barngruppernas storlek. Resultat är de effekter på barns lärande och utveckling som förskolans utbildning och undervisning bidrar med.³⁶ Relationen mellan dessa aspekter är av betydelse för bedömning av kvalitet.

Stadsdelsförvaltningarnas generella bedömning är att de underlag som deras respektive system tillhandahåller är tillräckliga för att bedöma kvaliteten, i synnerhet avseende process- och strukturkvalitet. Samtidigt är det svårt att avgöra hur bra stadsdelsnämndernas olika kvalitetssystem synliggör de kvalitetsskillnader som kan finnas på olika nivåer i styrkedjan, mellan de olika rektorsområden såväl som mellan och inom enskilda förskolor. Hur stadsdelsförvaltningarna organiserar kvalitetsarbetet har betydelse för vilken information som förs uppåt i styrkedjan. Informationen som når den övergripande nivån påverkar vilka åtgärder som tas fram och hur resurser fördelas inom stadsdelsområdet.

I de stadsdelsförvaltningar där utvärdering och identifiering av utvecklingsbehov sker inom respektive rektorsområde tenderar informationen som redovisas uppåt i styrkedjan beskriva resultat för rektorsenheten i sin helhet. Eventuella variationer i kvalitet på de olika förskolorna inom enheten utvärderas och åtgärdas i hög grad på rektorsnivå. I stadsdelsförvaltningar där utvärdering och identifiering av utvecklingsbehov sker på förvaltningsövergripande nivå utifrån samma kvalitetsparametrar fångas en bild av variationer på alla nivåer inom stadsdelsområdet. Det systemet möjliggör för övergripande nivån att ta fram åtgärder och fördela resurser till specifika förskolor över hela stadsdelsområdet där brister i kvaliteten identifierats, oavsett enhetstillhörighet.

Olika perspektiv i uppföljningen av samma delmål

Att varje barn stimuleras i sin språkutveckling i svenska och ges goda möjligheter att utveckla sin förmåga att kommunicera är ett av de nationella delmålen för förskolan. I årets rapport har uppföljningen fokuserat på det delmålet som ett exempel på hur systematiskt kvalitetsarbete inom nationell måluppfyllelse kan se ut på de olika nivåer i organisationen.

³⁶ Sven Persson (2021), [Pedagogiska relationer i förskolan](#).

Målformuleringar kring barns språkutveckling finns i alla stadsdelsnämnders verksamhetsplaner på olika nivåer i styrkedjan. På övergripande nivå handlar uppföljningen i högre grad om att säkerställa processer som stödjer pågående arbete och i mindre grad att bedöma om och vilka resultat arbetet ger på barns språkliga och kommunikativa förmåga. På rektorsnivå handlar uppföljningen om att säkerställa att det språkutvecklande arbetet pågår utifrån satta mål samt att lokala strukturer stödjer arbetet. I viss grad utvärderas barns lärande på gruppnivå och delvis på individnivå.

En generell bild avseende arbetslagsnivån är att den utgår från undervisningsperspektivet i syfte att förbättra undervisningen och säkerställa att alla barn utvecklas i enlighet med läroplanens mål om barns språkutveckling. Generellt anser sig arbetslagen ha en god bild av undervisningens effekter och resultat på grupp- och delvis individnivå i sina barngrupper. Dock finns utmaningar kring vilken information som ska föras uppåt i styrkedjan utan att relevansen förloras på en aggregerad nivå.

Syn på bedömning och val av underlag

Förskolans läroplan saknar bestämmelser om hur uppföljning och resultatbedömning ska ske. I årets uppföljning framkommer en skiljelinje i tolkningen av hur uppföljning och resultatbedömning ska utformas både inom och mellan olika stadsdelsförvaltningar. Något förenklat kan det beskrivas som att bedömningen av kvalitet antingen sker utifrån hur väl undervisningen och utbildningen lever upp till målen i läroplanen eller utifrån mätbar progression av barns kunskaper och förmågor inom olika målområden i läroplanen.

Arbetslagens uppföljning och resultatbedömning fokuserar antingen på bedömning av gruppens lärandeprocesser och utveckling eller på bedömning av enskilda barns utveckling. Ett exempel på det senare är bedömning av barns språkutveckling med hjälp av språkmatriser. Fem stadsdelsförvaltningar har valt att dokumentera och följa upp enbart på gruppnivå och i de övriga sex sker uppföljning och bedömning på både grupp- och individnivå. På rektorsnivå utvärderas dock dessa resultatet i relation till undervisningens kvalitet och syftar till att ständigt förbättra och anpassa undervisningen.

3.1.3 Kommentarer

Förskoleförvaltningen har i första hand kartlagt stadsdelsnämndernas systematiska uppföljning av det nationella uppdraget för förskolan. Gemensamma nämndare och framgångsrika arbetssätt har identifierats såväl som utmaningar som behöver adresseras i det fortsatta arbetet med stadsövergripande kvalitetsuppföljningssystem.

En utmaning är tolkningen av begreppet kvalitetsbedömning som ligger till grund för huvudmannens, rektorers och arbetslags val av fokus i det systematiska kvalitetsarbetet – ska kvaliteten bedömas utifrån progression i barns utveckling och lärande eller i utformandet av undervisningen och utbildningen? Förskoleförvaltningen anser att båda perspektiven behövs, särskilt i kommunikationen mellan de olika nivåer i styrkedjan, för att skapa bra förutsättningar för en heltäckande utvärdering av måluppfyllelsen. Uppföljningen belyser även relationen mellan de olika aspekterna av kvalitet – process, struktur och resultat. De olika nivåerna fokuserar mer på vissa av aspekterna i sina respektive utvärderingar.

Kontinuerliga kvalitetsdialoger mellan och inom nivåerna i styrkedjan anses vara en uppföljningsmetod som bidrar till fördjupande analyser och utvärdering av måluppfyllelsen. De används även framåtsyftande, för att gemensamt identifiera förbättringsbehov och ta fram

utvecklingsåtgärder på både skolchef- och rektorsnivå. Därutöver ses dialogen som ett komplement till resultatuppföljningen som sker i stadens ledningssystem.

Stadens ledningssystem utgör den gemensamma grunden för stadsdelsnämnderna, vilket innebär goda förutsättningar att tillsammans utveckla ett stadsövergripande system för uppföljning av förskolans nationella måluppfyllelse. Det nationella och det kommunala uppdraget behöver tydligt särskiljas, där den nationella måluppfyllelsen behöver bygga på statens formulerade framgångsfaktorer för skolutveckling och nationella mål och delmål för förskolan.³⁷ Relevant information behöver föras uppåt i styrkedjan för att möjliggöra för respektive nivå att inom ramen för struktur, process eller resultat kvalitet fördela resurser, vidta åtgärder och förbättra arbetssätten.

En väg för att säkerställa analysens kvalitet i de olika stadsdelsområden är att utveckla formen och underlagen för utvärdering på arbetslagsnivå och på så sätt ge förskollärarna verktyg som underlättar analysarbetet och delge relevant information till nivåerna ovan.

Förskoleförvaltningen har tillsammans med stadsdelsförvaltningarna och i samråd med stadsledningskontoret tagit fram en plan för fortsatt arbete för ett system för stadsövergripande kvalitetsuppföljning under 2025–2027. Under 2025 kommer fokus ligga på att skapa stadsövergripande samsyn kring bedömning av undervisningens och utbildningens kvalitet innan framtagandet av metoder för uppföljning och utvärdering kan börja ta form. De aspekter som beskrivs i årets rapport tas med i det fortsatta arbetet.

Ytterligare faktor som tas i beaktande är att det pågår en övergripande utvärdering av stadens ledningssystem, som i sin tur kan påverka framtagandet av förskolans kvalitetssystem. Förskoleförvaltningen bevakar frågan i samverkan med stadsledningskontoret.

³⁷ Skolverket (U.Å.), [*Sammanställning av nationella målsättningar, delmål och indikatorer för skolväsendet*](#).

4. Förutsättningar för att främja barns språkliga utveckling

Detta kapitel berör på olika sätt förskolans uppdrag att skapa förutsättningar för barn att utveckla det svenska språket. Det första avsnittet handlar om personalens kompetens och kunskapsnivå i svenska och det andra avsnittet handlar om övergångarna mellan förskola och skola med fokus på utvecklandet av svenska språket. I förskolans läroplan betonas språkutveckling som en central del av utbildningen. I det nationella kvalitetssystemet för förskolan lyfts språket fram som ett eget delmål.³⁸

Flertalet stadsdelsförvaltningar har identifierat behov av att konkretisera läroplanen genom att förtydliga vad undervisningen ska fokusera på och hur den ska genomföras, samt vilka språkliga förmågor och färdigheter barnen förväntas utveckla under sin tid på förskolan. Därför har de tagit fram strategidokument, policy, stödmaterial, matriser med mera för att styra och stödja arbetslagens språkutvecklande undervisning. Stadsdelsförvaltningarna beskriver att dokumenten tas fram på flera nivåer i organisationen, samt bedöms vara implementerade i olika hög grad hos personalen. Utöver det beskrivs en rad återkommande eller tillfälliga kompetensutvecklingsinsatser som syftar till att öka personalens kompetens i språkutvecklande undervisning på förskolan samt insatser för att höja personalens kunskaper i svenska språket.

Förskoleförvaltningen utbildar sedan fler år tillbaka kursledare i *Flerspråkiga barns språkutveckling*, som i sin tur genomför kurser med medarbetare på förskolorna. Under 2024 genomfördes kursledarutbildning även för medarbetare från fristående förskolor, där cirka 20 personer deltog.

Under 2024 har en organisation för forskning och utveckling utvecklats på förskoleförvaltningen och två forskningsprojekt har initierats. Dessa syftar till att ta fram och pröva metoder som kan gynna den språkutvecklande undervisningen och särskilt uppföljningen och utvärderingen av barns språkutveckling.

4.1 Personalens kompetens och kunskapsnivå i svenska språket

4.1.1 Bakgrund

Utvecklingsbehovet av att höja kunskaper i svenska språket hos en del av förskolans medarbetare har identifierats i tidigare rapporter, följts upp över tid och har utvecklats kontinuerligt. Stadsdelsförvaltningar har anpassat utformningen av insatserna utifrån lokala behov och förutsättningar.

Skolinspektionen uppmärksammade i en rapport från 2023 vikten av tillräcklig kompetens i svenska hos förskolans personal, i synnerhet på förskolor i socioekonomiskt utsatta områden. Rapporten visar att det språkutvecklande arbetet i barngrupper där majoriteten av barn inte har svenska som modersmål kräver goda kunskaper i svenska hos pedagoger. Vidare visar rapporten att det även krävs en hög kompetens i språkutvecklande arbetssätt för att kunna

³⁸ Skolverket (U.Å.), [Sammanställning av nationella målsättningar, delmål och indikatorer för skolväsendet](#).

genomföra läroplansuppdraget utifrån barnens behov och förutsättningar.³⁹ Sex stadsdelsförvaltningar har sedan starten 2023 deltagit i Skolverkets språkfrämjande utbildningsinsats *Praktisk språk- och kommunikationsträning för förskolepersonal* som genomförs av Hermods utbildning.⁴⁰ Utbildningen riktar sig direkt till medarbetare men även till rektorer och handledare. De senares del i insatsen är att skapa förutsättningar för en språkutvecklande arbetsplats och stärka organisationens förmåga att stödja medarbetares utveckling av språket i det dagliga arbetet. Även andra insatser har genomförts sedan 2019 i olika stadsdelsområden. Exempelvis har utbildningar tagits fram och genomförts i samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen men även i egen regi inom en stadsdelsförvaltning.

4.1.2 Uppföljning 2024

Genomförda och pågående insatser

Mellan 2022 och 2024 har drygt 400 medarbetare i den kommunala förskolan utbildats i yrkessvenska, vilket till stor del motsvarade rektorernas bedömning av hur många som behövde kompetensutveckling. Under 2024 pågick utbildningar i yrkessvenska i alla stadsdelsområden utom Kungsholmen, som bedömde att behovet saknas. I Järva ökade antalet deltagare 2024 jämfört med tidigare år, vilket är ett trendbrott i jämförelse med övriga stadsdelsområden där antalet deltagare har minskat. Stadsdelsförvaltningarnas bedömning av hur många medarbetare som fortfarande har behov av att stärka sin yrkessvenska varierar. Kungsholmen beskriver att de för tillfället inte ser behovet av fortsatta satsningar, medan övriga bedömer att det finns ett fortsatt behov.

Det är rektor eller biträdande rektor, ibland med hjälp av specialpedagog, som gör bedömningen av vilka medarbetare som har behov att stärka sin yrkessvenska. Det finns i dagsläget inga fastställda kriterier för bedömning och ingen kravnivå på kunskaper som bedömningen kan ställas i relation till. Rektor eller biträdande rektor utgår från en generell bedömning som dels bygger på egen uppfattning av medarbetares språkliga förmåga i genomförandet av läroplansuppdraget, dels arbetslagets input. Bedömningen och erbjudandet om att delta i kompetensutvecklingsinsatser sker alltid i dialog med medarbetaren och beaktar även dennes motivationsgrad.

Under 2024 har åtta stadsdelsområden deltagit i Skolverkets utbildning *Praktisk språk- och kommunikationsträning för förskolepersonal*, vilket är en ökning med två stadsdelsområden sedan 2023. Bromma har haft en anställd lärare i svenska som andraspråk som har genomfört utbildningar, medan Skärholmen har samarbetat med arbetsmarknadsförvaltningen och SFI (svenska för invandrare)i utformningen. Kungsholmen genomförde ingen utbildning under 2023–2024.

Effekter av språkutvecklande insatser och behov framåt

En framgångsfaktor som framkommer återkommande i uppföljningen av insatsernas effekt är den egna motivationen hos medarbetaren. Hög motivation ger mer märkbara effekter i individens språkanvändning efter genomgången insats. Generella effekter som insatserna har lett till beskrivs delvis av deltagarna själva i kursutvärderingar och av rektorer som möter medarbetarna i det dagliga arbetet och medarbetarsamtal. Den vanligast beskrivna effekten är

³⁹ Skolinspektionen (2023), *Huvudmäns och rektorers arbete för kvalitet i undervisningen på förskolor i socioekonomiskt svagare områden*.

⁴⁰ Södermalm, Farsta, Hässelby-Vällingby, Hägersten-Älvsjö, Skarpnäck och Enskede-Årsta-Vantör.

att medarbetarna stärkt sin språkliga förmåga vilket inneburit högre självkänsla och ökat deltagande i verksamheten samt en djupare förståelse för förskolan läroplansuppdrag.

Däremot går det inte att redovisa faktiska skillnader i undervisningens kvalitet efter genomgången kompetenshöjande insats, annat än i enstaka barngrupper. Här är Skärholmen dock ett undantag. Där har innehållet i språksatsningen kopplats ihop med pågående språkutvecklande arbete på förskolorna och resultatet har följts upp på arbetslagsnivå. En effekt som de har kunnat se via sitt systematiska kvalitetsarbete, är att samtalen mellan pedagoger och barn utvecklats med fler och nya ord som barnen i sin tur börjat använda sig av i vardagen. Utifrån hittills genomförda insatser har även behov av andra typer av insatser identifierats. För vissa medarbetare skulle en mer avancerad fortsättningskurs vara gynnsam medan andra skulle behöva grundläggande utbildning i svenska språket, eller mer individanpassade insatser.

Flera stadsdelsförvaltningar framhåller även det fortsatta behovet av att säkerställa en organisation som är språkfrämjande, så att de som behöver utveckla sitt språk kan göra det på ett mer medvetet och strukturerat sätt på arbetsplatsen. Bedömningen är att språkfrämjade arbetsplatser behöver omfatta alla som möter barn och är språkliga förebilder. En sådan grupp, som lyfts av vissa stadsdelsförvaltningar, är kockar och köksbiträden. Det är relevant även med tanke på att allt högre krav ställs på yrkesgruppen utifrån stadens klimatmål, som innebär högre krav på språklig kompetens. I Järva har tio kockar/köksbiträden utbildats i yrkessvenska under 2024 tillsammans med övriga medarbetare.

Språkutvecklande insatser i fristående förskolor

Bland fristående förskolor hade knappt 20 procent, motsvarande drygt 80 förskolor, identifierat medarbetare i behov av att stärka sina svenskkunskaper och en lika stor andel har genomfört eller genomför kompetensinsatser för att höja medarbetares språkkunskaper. Det är framför allt på förskolor i Järva, Skärholmen och till viss del Enskede-Årsta-Vantör som behovet har identifierats och olika språkkompetenshöjande insatser genomförts.⁴¹

Fristående förskolor har i likhet med de kommunala använt sig av möjligheten att delta i Skolverkets satsning för språkfrämjande arbetsplats *Praktisk språk- och kommunikationsutbildning för förskolepersonal*. Även andra utbildningar via Skolverket, SFI eller andra fristående kurser och insatser beskrivs. En del enskilda huvudmän beskriver att de även har arbetat med att utveckla den egna organisationen så att den ger ett bättre stöd för medarbetaren i arbetet. Detta sker bland annat genom anpassningar av arbetsscheman, kollegialt stöd och återkoppling samt skrivna rutiner och instruktioner på lättläst svenska.

4.1.3 Kommentar

Förskoleförvaltningen menar att personalens kunskaper i svenska språket är en avgörande förutsättning för en undervisning av hög kvalitet. Satsningar på kompetensutveckling i svenska språket för förskolans personal bör i första hand leda till att undervisningen utvecklas så att barn ges goda möjligheter att utveckla sina språkliga förmågor. Generellt sett går det dock inte att redovisa effekter på undervisningen som direkt kan kopplas till genomförda insatser, annat än i ett stadsdelsområde.

⁴¹ Stockholm stad (2024). *Egenkontroll 2024: Sammanställning av svar från fristående förskolor*.

Lärdomar har dock dragits som går att använda i det fortsatta arbetet. Förskoleförvaltningen fortsätter utveckla samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen för att, utifrån lärdomar och behov, ta fram anpassade insatser som kan erbjudas under 2025 och framåt.

Förskoleförvaltningen och stadsdelsförvaltningar ska under 2025 även samla in goda exempel på språkutvecklande arbetsplatser för att kunna dela vidare kunskaper kring hur det går att skapa en organisation som är språkfrämjande, för både medarbetare och barn. Det fortsatta arbetet följs upp via aktiviteter kopplade till det nya stadsövergripande *Program för kompetensförsörjning inom förskolan i Stockholms stad* som togs fram under 2024 i samverkan mellan förskoleförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna.⁴²

4.2 Övergång förskola och skola – med fokus på språk

4.2.1 Bakgrund

I Stockholms stads riktlinjer för övergångar framgår att förskola och skola⁴³ ska genomföra ett dialogmöte inför skolstart.⁴⁴ Förskolan ska beskriva sitt språkutvecklande arbete, medan mottagande skola ska beskriva det arbete som kommer ta vid. Skolan ska också beskriva vilka utmaningar och styrkor de observerat vid övergångar med fokus på barns språkutveckling. Återkoppling ska ske på gruppnivå utifrån de kartläggningar som genomförs i förskoleklassen utifrån Skolverkets material *Hitta språket*.⁴⁵ Utöver denna övergripande samverkan skolformerna mellan, genomförs övergångsdialoger på individnivå som inkluderar vårdnadshavare och barn. Rutiner för dessa tas inte upp i rapporten.

Rapporten *Förskola i Stockholm 2023* beskrev en ökad samverkan mellan förskola och skola i de flesta stadsdelsområden. Lokala handlingsplaner och rutiner upprättades och implementerades, men det fanns variationer i beskrivningarna av arbetet. Återkoppling på resultaten från den språkliga kartläggningen förekom sällan, och i det fall förskolan fick återkoppling var det i huvudsak från kommunala skolor. I rapporten framkom att stadsdelsförvaltningarna och skolorna behövde arbeta vidare med organiseringen av återkopplingen av kartläggningen *Hitta språket*.⁴⁶

4.2.2 Uppföljning 2024

Förskolorna samverkar med skolan

Revidering av lokala handlingsplaner och rutiner sker i samverkan mellan förskola och skola, vanligen på årlig basis men även terminsvis eller vart annat år. Revideringen baseras på stadens riktlinjer för övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem och sker ofta på rektors- eller skolchefsnivå.

I enlighet med riktlinjerna ansvarar den kommunala förskolan för att bjuda in skolan till samverkan. Skolor och förskolor klustras utifrån geografisk närhet inom ett stadsdelsområde.

⁴² Stockholms stad (U.Å.), [Program för kompetensförsörjning inom förskolan i Stockholms stad](#).

⁴³ Skola används i denna text som ett samlingsnamn för förskoleklass, grundskola och fritidshem.

⁴⁴ Stockholm stad (2022) [Övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem](#).

⁴⁵ Hitta språket är ett nationellt, obligatoriskt kartläggningsmaterial som förskoleklassen ska använda för att göra en särskild bedömning av elevernas kunskapsutveckling i svenska eller i svenska som andraspråk. Skolverket (2024), [Kartläggning i förskoleklassen](#).

⁴⁶ Stockholm Stad (2024). *Förskola i Stockholm 2023*.

Att områdesindelningen för förskolor och skolor skiljer sig i vissa delar av staden påverkar förutsättningar för samverkan mellan skolformerna.

I en majoritet av stadsdelsområden är enskilda huvudmän inbjudna till olika typer av samverkan, så som klustermöten⁴⁷ eller övergångsdialoger. Det kan vara lokala möten endast för fristående verksamheter eller tillsammans med kommunala skolor på övergripande nivå. Deltagandet från enskilda huvudmän är generellt lågt. Stadsdelsområdena Hässelby-Vällingby, Järva och Skärholmen har det högsta deltagandet men fortfarande på en låg nivå. Deltagandet har varit lågt över tid, en trend som verkar bestå. I huvudsak är det mindre enskilda huvudmän som deltar. En möjlig förklaring till det låga deltagandet är att större huvudmän etablerar egna strukturer för samverkan med skolan och ser inte samma behov av att ingå i stadens organisation.

Enligt Egenkontrollen anger nästan samtliga förskolor med enskild huvudman att de utbyter information om utbildningens innehåll med mottagande skola inför övergången. En majoritet av de fristående förskolorna uppger att de samverkar med förskoleklass, grundskola och fritidshem för att stödja barns utveckling inför övergång till dessa verksamheter. Ungefär en fjärdedel uppger samtidigt att de inte blir inbjudna till dialog av mottagande skola inför barnets övergång. Ungefär lika stor andel anger att de bara har samverkan med vissa skolor.⁴⁸

Det språkutvecklande arbetet är i fokus i samverkan

Fokus för förskolans och skolans samverkan vid övergångar är i huvudsak det språkutvecklande arbetet, även om andra frågor så som behov av särskilt stöd samt problematisk frånvaro hos barn förekommer. Sex stadsdelsförvaltningar anger att skolan har återkopplat resultaten från *Hitta språket* till förskolorna vid den senaste övergångsdialogen. Det förekommer även skillnader inom stadsdelsområden, där vissa skolor återkopplar men inte alla. Detta är en förbättring jämfört med tidigare år då endast få stadsdelsförvaltningar tog del av återkopplingen. Hur återkopplingen går till varierar mellan stadsdelsområden. Generellt fokuserar resultaten något mer på de utmaningar som barnen har i sin språkutveckling, även om vissa skolor även presenterar styrkor som kartläggningen visar.

4.2.3 Kommentar

Den organisatoriska indelningen av förskola och skola kan innebära utmaningar vid samverkan för att skapa goda förutsättningar för barns övergångar mellan skolformerna. Det finns dock goda förutsättningar att fortsätta stärka arbetet med övergångar, vilket bör ske i nära samverkan med utbildningsförvaltningen för att ge en bestående effekt. Detta kan vara särskilt aktuellt i och med det behov av revidering av rutiner och riktlinjer som införandet av en tioårig grundskola kommer innebära.⁴⁹

Ett första steg kan vara att stadsdelsförvaltningar, utbildningsförvaltningen och förskoleförvaltningen gemensamt utvärderar arbetet med övergång och samverkan. Ett förtydligande i stadens riktlinjer avseende ansvarsfördelningen mellan parterna skulle ytterligare underlätta

⁴⁷ Klustermöten är möten där förskolor och skolor inom ett och samma kluster träffas.

⁴⁸ Stockholm stad (2024). *Egenkontroll 2024: Sammanställning av svar från fristående förskolor*.

⁴⁹ Regeringen (2024), [Stora satsningar på skolan i budgeten](#). Regeringen avser göra grundskolan tioårig från och med hösten 2028.

arbetet. Det framkommer även behov av att i riktlinjerna klargöra på vilket sätt de enskilda huvudmännen ska bjudas in.

I likhet med 2023 års uppföljning finns ett fortsatt behov av att även utveckla arbetet med återkopplingen av *Hitta språket*. I riktlinjerna för övergångar framgår att skolan ska redovisa resultat från föregående års kartläggning av *Hitta språket*.⁵⁰ Förskoleförvaltningen menar att resultaten från varje stadsdelsområde kan bidra till att urskilja övergripande mönster i barns språkliga utveckling. Även om dessa generella mönster inte kan kopplas till specifika förskolor eller barngrupper är de relevanta för utvecklingen av förskolans utbildning. Skolverket uppdaterar dock *Hitta språket* under 2025, vilket kan komma att påverka vilka slutsatser kan dras från resultatet av kartläggningen.

På en övergripande nivå går det även att använda återkopplingen som en del i bedömningen av effekter av förskolans språkstärkande arbete. För att det ska fungera är det viktigt att skolorna i sin redovisning av kartläggningen återger en heltäckande bild av resultaten och på så likvärdigt vis som möjligt. Det innebär att inkludera både styrkor och utmaningar som visas i elevernas generella resultat, för att synliggöra både möjliga positiva effekter av förskolans språkstärkande arbete och potentiella utvecklingsområden. I nuläget ges återkoppling i för liten omfattning för att det ska vara möjligt att dra slutsatser om eventuella effekter av förskolans undervisning och utbildning på elevernas resultat. Samtidigt behöver detaljnivån på återkopplingen variera utifrån lokala behov i de olika stadsdelsområdena. Därför är det viktigt att förskola och skola, i enlighet med riktlinjerna för övergångar, löpande reviderar hur dessa behov ser ut.

Förskolans mottagarorganisation är en annan viktig aspekt, något som tas upp av flera stadsdelsförvaltningar i årets uppföljning. Kunskaper hos rektorer och arbetslag om vad kartläggningen visar och hur den kan användas i undervisningsplanering och utvärdering varierar. Olika rektorer och stadsdelsförvaltningar lägger även olika mycket vikt vid återkopplingen. Bilden av skolans resultat och förskolans egna utvärderingar är i vissa fall inte samstämmiga. Orsakerna till detta skulle behöva analyseras djupare för att komma vidare i det gemensamma arbetet.

⁵⁰ Stockholm stad (2022), [Övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem](#).

5. Förskolans kompensatoriska uppdrag

Enligt skollagen ska förskolan verka kompenserande för att uppväga skillnader i barns olika förutsättningar.⁵¹ En stor del av detta faller inom begreppet barnhälsa.⁵² Kapitlet har följande delar:

- Arbete för fler barn i förskolan
- Socioekonomiskt tilläggsbelopp och särskilt stöd
- Barns rätt till trygghet – tidiga insatser och orosanmälningar
- Förskolans samverkan med socialtjänst och andra myndigheter

5.1 Arbete för fler barn i förskolan

5.1.1 Bakgrund

I enlighet med ny lagstiftning som infördes 2023 ska kommunen arbeta för ökat deltagande i förskolan. Lagstiftningen avser två delar: uppsökande verksamhet samt ett årligt plats-erbjudande till vissa barn om allmän förskola⁵³, även om vårdnadshavare inte önskat plats i förskolan. Båda delarna av lagstiftningen börjar gälla från hösten det året barnet fyller tre år.⁵⁴ Erbjudandet av plats syftar till att fler barn som skulle ha nytta av förskola för sin språkutveckling i svenska ska delta i förskolans utbildning.⁵⁵

Forskning visar att en förskola av hög kvalitet kan ha gynnsamma effekter för barns utveckling och lärande, däribland för barns språkliga utveckling. Samtidigt är barn från svag socioekonomisk bakgrund och barn med utländsk bakgrund överrepresenterade bland de som inte är inskrivna i förskolan.⁵⁶ Med andra ord finns det en risk att barn som skulle ha stor nytta av förskolans utbildning, inte har tillgång till densamma.

Under 2023 började flera stadsdelsförvaltningar arbeta systematiskt för att identifiera barn som inte är inskrivna i förskolan. I *Förskola i Stockholm 2023* framkom att det fanns utmaningar i vissa stadsdelsområden att motivera vårdnadshavare att skriva in sina barn i förskolan. Det personliga mötet, att bygga tillit mellan vårdnadshavare och samhället framhölls som viktigt för att öka inskrivningsgraden. Samtidigt framkom en bild av att den uppsökande verksamheten mestadels består av kontakt och inbjudan via brev. Vissa stadsdelsförvaltningar beskrev även

⁵¹ Skollagen (2010:800), 1 kap. 9 §.

⁵² Barnhälsa är ett begrepp som inte definieras i Skollagen men som har börjat att användas inom förskolan som en motsvarighet till elevhälsa. Begreppet barnhälsa innefattar vanligen ett holistiskt perspektiv som inbegriper både psykosocial- och fysisk hälsa.

⁵³ Med allmän förskola avses den rätt som barn har från och med höstterminen det år ett barn fyller tre år att få gå i avgiftsfri förskola. Det gäller alla barn, oberoende av föräldrarnas sysselsättning och familjens situation i övrigt. Den avgiftsfria tiden ska vara 525 timmar, vilket motsvarar tre timmar per dag under skolans terminer. Skollagen (2010:800), 8 kap. 4 §.

⁵⁴ Skolverket (2024), [Kommuners arbete för fler barn i förskolan](#), Skolverket Skyldigheten omfattar bara barn som är folkbokförda i Sverige och gäller om barnet är fött utomlands och vistas i Sverige sedan högst fem år eller om barnets vårdnadshavare är födda utomlands, men nu är bosatta i Sverige och vistas här sedan högst fem år. Skyldigheten gäller oavsett om barnet är fött i Sverige eller utomlands.

⁵⁵ Prop. 2021/22:132, [Förskola för fler barn](#), s. 25.

⁵⁶ Prop. 2021/22:132, [Förskola för fler barn](#), s. 14.

andra insatser för att bygga relationer till vårdnadshavarna och öka tilltron till förskolans verksamhet, så som samverkan med öppna förskolan och introduktionsförskolor.⁵⁷

5.1.2 Uppföljning 2024

Stadsdelsförvaltningarna har identifierat barn som saknar förskoleplats

Samtliga stadsdelsförvaltningar uppger att de under 2024 har identifierat vilka barn som inte är inskrivna i allmän förskola. Hur många barn som inte är inskrivna varierar i de olika stadsdelsområdena, från 34 barn till 247 barn. Baserat på de uppgifter som stadsdelsförvaltningarna lämnade till förskoleförvaltningen 2024 var 1 159 barn inte inskrivna i förskolan, sett till hela kommunen. Enligt stadens officiella statistik för 2023 var det 1 585 barn i åldersgruppen 3–5 år som inte är inskrivna i förskolan.⁵⁸ En förklaring till skillnaden kan vara olika år och mätdatum, men det går inte att utesluta att mätmetod har betydelse för differensen.

Precis som i *Förskola i Stockholm 2023* anger flera stadsdelsförvaltningar att det finns utmaningar att identifiera vilka barn som är folkbokförda i stadsdelsområdet, men inte vistas där de är folkbokförda. En orsak till detta kan vara att familjen tillfälligt bor i en annan kommun eller vistas utomlands. Skärholmen beskriver exempelvis hur de arbetar för att möta denna utmaning genom att stämma av uppgifter om folkbokförda barn med Skatteverket och Migrationsverket.

Kommunen har i vissa fall en skyldighet att erbjuda och reservera en plats i allmän förskola, även om vårdnadshavaren inte har ansökt om en sådan plats.⁵⁹ Det finns en stor variation bland stadsdelsförvaltningarna i hur många barn som har fått ett informationsutskick och utifrån det har fått erbjudande om en plats i förskolan. Av elva stadsförvaltningar anger en förvaltning att en vårdnadshavare har tackat ja till förvaltningens erbjudande om plats.

Stadsdelsförvaltningarna har arbetat med uppsökande verksamhet på olika sätt

Samtliga stadsdelsförvaltningar uppger att de bedriver någon form av uppsökande verksamhet till vårdnadshavare vars barn inte går i allmän förskola, vilket skollagen ålägger hemkommunen.⁶⁰ De beskrivna insatserna är i huvudsak av generell karaktär, där det vanligaste aktiviteten är informationsutskick via brev och därefter samverkan med öppna förskolan och introduktionsförskolan.

Alla stadsdelsförvaltningar skickar ut informationsbrev till vårdnadshavare som inte har eller inte har ansökt om en plats i allmän förskola. Flera av stadsdelsförvaltningarna ställer sig frågande till om informationsutskicken bidrar till ökat deltagande i förskolan. Vissa stadsdelsområden har en hög inskrivningsgrad och tillhörande förvaltning anger att arbetet därför inte är lika prioriterat. Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck och Skärholmen uppger att de följer upp utskicket med sms och telefonsamtal. Övriga stadsdelsförvaltningar beskriver inte att de följer upp utskicken på något specifikt sätt.

Andra exempel på uppsökande verksamhet handlar om samverkan med olika aktörer. I Järva finns det exempel på hur biträdande rektor besöker öppna förskolan för att informera om

⁵⁷ Stockholm Stad (2024). *Förskola i Stockholm 2023*.

⁵⁸ Bilaga 4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdel 2021–2023.

⁵⁹ Se fotnot 55.

⁶⁰ *Skollagen* (2010:800), 8 kap. 12 a §.

förskolans utbildning och besvara frågor från föräldrarna. Enskede-Årsta-Vantör och Skärholmen ger exempel på hur köhandläggaren besöker öppna förskolan för att möta upp föräldrar. Enskede-Årsta-Vantör beskriver även att de bland annat har haft specifika tillfällen på introduktionsförskolan för information om förskolan, där föräldrar får möjlighet att träffa medarbetare på olika förskolor.

Stadsdelsförvaltningarna lyfter även andra samverkanspartner, så som barnavårdscentraler (BVC), socialtjänst och stadsdelsmammor. Likt 2023 så anger flera förvaltningar att det relationsskapande och det personliga mötet är viktigt för att öka deltagandet i förskolan.

Även det stadsövergripande forumet för köhandläggare, som hanterar ansökningar och ansvarar för placering av barn på stadsdelsförvaltningar, har lyfts i uppföljningen som ett gott exempel på fungerande samverkan. Samarbeten som uppstår i forumet mellan köhandläggarna och med stöd av förskoleförvaltningen, som samordnar forumet, har bidragit till ökad förståelse för lagstiftningen och för utveckling av arbetssätt.

Barns närvaro i förskolan

I och med att arbetet för att öka inskrivningsgraden har utvecklats under de senaste två åren har flera stadsdelsförvaltningar även identifierat vikten av att barn regelbundet deltar i förskolans verksamhet. Tillgången till förskola handlar alltså inte bara om att ha en förskoleplats utan också om att nyttja den. Inte minst utifrån förskolans kompensatoriska uppdrag blir frågan om närvaro alltmer aktuell. En av stadsdelsförvaltningarna beskriver att det kan finnas ett mörkertal där barn är inskrivna i förskolan men har en mycket låg eller oregelbunden närvaro. I praktiken menar de att dessa barn kan likställas med barn som inte är inskrivna i förskolan.

Flera förvaltningar beskriver att de planerar att utveckla arbetet med att följa barns närvaro i förskolan. Skärholmen kommer att delta i ett forskningsprojekt kring barns närvaro tillsammans med förskoleförvaltningen och forskare från Stockholms universitet.

5.1.3 Kommentarer

Propositionen *Förskola för fler barn* beskriver syftet med lagändringen.⁶¹ Lagstiftningen innebär att hemkommunen genom uppsökande verksamhet ska ta kontakt med vårdnadshavare till alla barn som inte deltar i allmän förskola i syfte att öka inskrivningsgraden.⁶²

Om den uppsökande verksamheten skriver Skolverket på sin hemsida ”Alla kommuner måste aktivt söka upp vårdnadshavare och lämna information om förskolan på ett anpassat sätt. De metoder som ni använder för att nå vårdnadshavarna behöver utformas utifrån era lokala behov och förutsättningar”.⁶³ Myndigheten ger sedan fyra exempel på hur kommunerna kan ta kontakt med vårdnadshavare och lämna information: genom hembesök, andra personliga möten, telefonsamtal och informationsträffar.

Lagförändringen har delvis tolkats olika i stadsdelsförvaltningarna vilket har lett till olika förfaranden i det praktiska uppsökande arbetet. Även inskrivningsgraden i stadsdelsområdet tycks ha påverkat i vilken utsträckning stadsdelsförvaltningar prioriterar arbetet. I stadsdelsområden med lägre inskrivningsgrad är arbetet högt prioriterat medan det är lägre prioriterat i

⁶¹ Skolverket (2024), [Kommuners arbete för fler barn i förskolan, Skolverket](#).

⁶² *Skollagen* (2010:800), 8 kap. 12 a §.

⁶³ Skolverket (2024), [Kommuners arbete för fler barn i förskolan, Skolverket](#).

stadsdelsområden med hög inskrivningsgrad. Det ska dock tilläggas att de stadsdelsförvaltningar som anger att en hög inskrivningsgrad i stadsdelsområdet påverkar hur arbetet prioriteras ändå har en ökad inskrivningsgrad mellan 2022–2023 bland barn 3–5 år.

Stadens officiella statistik och stadsdelsförvaltningarnas egna uppgifter gällande antalet inskrivna barn skiljer sig. En förklaring till skillnaden kan vara att resultaten redovisar siffror från olika år och att åren har olika mätdatum, men det går inte att utesluta att stadsdelsförvaltningarnas mätmetod har betydelse för differensen. Förskoleförvaltningen ser möjligheter och behov att utveckla stadsövergripande rutiner och mätmetoder som kan vara till stöd för stadsdelsförvaltningarna.

Precis som i *Förskola i Stockholm 2023* lyfter flera stadsdelsförvaltningar att det finns utmaningar med att familjer inte vistas på den adress som de är folkbokförda på. Utifrån detta bedömer förskoleförvaltningen att det kan finnas behov av ökade kunskaper om reglerna kring folkbokföring samt att se över rutiner för att agera vid misstanke om brott mot folkbokföringslagen.

Relations- och förtroendeskapande arbetet lyfts återkommande som en framgångsfaktor i arbetet för ökad inskrivningsgrad. Här har öppna förskolan en viktig roll likväl samverkan mellan aktörer som möter familjer i olika sammanhang. Det arbetet behöver fortsätta utvecklas och kontinuerligt pågå i alla stadsdelsområden.

Barns närvaro, eller snarare problematisk frånvaro, i förskolan uppmärksammas alltmer, både nationellt och i Stockholms stads kommunala förskolor. I december 2024 publicerade SKR (Sveriges kommuner och regioner) *Öppna jämförelser – Förskola*, som fokuserar just på barn närvaro och vistelsetider.⁶⁴ I rapporten bekräftas bilden som stadsdelsförvaltningarna beskriver, att vissa barns närvaro är så sporadisk att barnen inte får kontinuitet i sin utbildning vilket är en av förutsättningar för att utvecklas i enlighet med läroplanen. Flera stadsdelsförvaltningar har påbörjat eller planerar för att mer systematiskt följa barns frånvaro. Förskoleförvaltningen deltar i ett nationellt nätverk på temat närvaro tillsammans med forskare och 19 andra kommuner.

Sammantaget bedöms detta ökade fokus bidra till att Stockholms stads förskoleverksamhet utvecklar arbetssätt som främjar barns närvaro och fångar upp de barn som av olika anledningar har hög eller problematisk frånvaro. En viktig förutsättning för fortsatt arbete är möjligheten till enhetlig statistikinsamling. Det nya digitala systemet för förskolan Tempus möjliggör detta, dock skulle en utredning ur ett juridiskt perspektiv behöva genomföras gällande insamling av data. Syftet med utredningen skulle vara att säkerställa hur framtagandet av statistik på aggregerad nivå kan möjliggöras rättssäkert.

5.2 Socioekonomiskt tilläggsbelopp och stöd till barn i behov av särskilt stöd

5.2.1 Bakgrund

För att barn ska kunna delta i förskolans alla aktiviteter behöver verksamheten anpassas till barns olika förutsättningar. Det kompensatoriska uppdraget innebär att resurser behöver

⁶⁴ Sveriges kommuner och regioner (2024), [Öppna jämförelser – Förskola 2024: Barns närvaro och vistelsetider](#).

fördelas på olika sätt utifrån barnens förutsättningar. Detta kan ske på två sätt, genom ett generellt system där extra resurser fördelas utifrån socioekonomiska bakgrundsfaktorer eller individuellt för barn i behov av särskilt stöd.⁶⁵ I praktiken sammanfaller dessa två för den kommunala regin. Det socioekonomiska tilläggsbeloppet används av flera stadsdelsnämnder för att finansiera stödet för barn i behov av särskilt stöd.

Årets uppföljning berör endast den kommunala förskolans verksamhet.⁶⁶

Socioekonomiskt tilläggsbelopp

Kommunfullmäktige tilldelar utöver grundschablonen ett socioekonomiskt tilläggsbelopp till stadsdelsnämnderna för att kompensera för barns olika sociala förutsättningar.⁶⁷ Stadsdelsnämnderna använder sig av dessa tilldelade medel både generellt och för att finansiera individuella insatser för barn i behov av särskilt stöd samt olika former av stödfunktioner som exempelvis specialpedagoger eller andra kompetenser organiserade på olika vis. Stadsdelsförvaltningarna fördelar dessa extra resurser utifrån olika principer. Fördelningen av resurserna varierar utifrån generellt respektive individuellt stöd. Det generella stödet delas ut vanligen utifrån två olika fördelningsprinciper: samma socioekonomiska faktorer som staden använder övergripande eller utifrån antal barn per stadsdelsområdet.⁶⁸

Ansökan om ersättning för barn i behov av särskilt stöd

Enligt skollagen ska barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ges det stöd som deras speciella behov kräver.⁶⁹ Enskilda huvudmän kan ansöka om tilläggsbelopp för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd som ska vara individuellt bestämt utifrån barnets behov.⁷⁰ Det finns inte någon motsvarande reglering för tilläggsbelopp för kommunala huvudmän vilket öppnar upp för flera olika sätt att säkerställa att alla barn får sina behov tillgodosedda i de olika stadsdelsområdena.

I de allra flesta fall ska de extra anpassningar som behövs för att stödja barn i behov av särskilt stöd bekostas av den grundschablon som tilldelas stadsdelsnämnder och enskilda huvudmän. För barn i behov av omfattande stöd kan rektor ansöka om extra resurser för extraordinära stödåtgärder. Vid ansökan om dessa medel för barn i behov av särskilt stöd ska förskolorna ta fram en handlingsplan med en beskrivning av de riktade insatser som förskolan ska göra för barnet.

I *Förskola i Stockholm 2023* framkommer att stadsdelarna identifierade ett behov av att stadsövergripande riktlinjer, rutiner och samverkan kring tilläggsbelopp samt även önskemål om mer likvärdiga insatser mellan stadsdelsområdena för barn i behov av särskilt stöd.

⁶⁵ Skollagen (2010:800) 2 kap. 8b §; 8 kap. 9 §. Se även *Bilaga 1 socioekonomiskt index*.

⁶⁶ Förskolenämnden betalar ut ett socioekonomiskt tilläggsbelopp till de enskilda huvudmännen bestående av tre delar. Fördelningen mellan delarna bestäms årligen där omkring hälften är socioekonomiskt stöd, en tredjedel extraordinärt stöd och resterande är språkstöd. Det socioekonomiska stödet varierar per stadsdel baserat på samma socioekonomiska variabler som för det socioekonomiska tilläggsbeloppet.

⁶⁷ Ersättningen för enskilda huvudmän omfattar en grundschablonen på 87,9 procent, socioekonomiskt tilläggsbeloppet 9,5 procent samt olika anslag 2,6 procent (budget 2024).

⁶⁸ Järva använder sig av en variant av den socioekonomiska fördelningen med tre nivåer.

⁶⁹ Skollagen (2010:800) 8 kap. 9 §.

⁷⁰ Skollagen (2010:800) 8 kap. 23 §.

5.2.2 Uppföljning 2024

Stadsdelsförvaltningarna har kriterier för tilläggsbelopp

Nästan alla stadsdelsförvaltningar beslutar om tilldelning av tilläggsbelopp för barn i behov av särskilt stöd utifrån individuella bedömningar. Bedömningarna görs på olika sätt, sex stadsdelsförvaltningar har framtagna bedömningsgrunder och fem har det inte. Stadsdelsförvaltningarna har även olika definitioner av de olika kategorierna för stöd och anpassning samt vilka belopp som är kopplade till de olika kriterierna. Trots olikheten finns det en relativt stor samstämmighet i vilka behov som ligger bakom en beviljad ansökan. Dessa kan delas in i omfattande respektive mycket omfattande stödbehov. Omfattande stödbehov innebär neuropsykologiska funktionshinder (NPF, exempelvis autism och ADHD), språkstörning och samspelssvårigheter. Mycket omfattande stödbehov innefattar behov av ständig tillsyn och individuella anpassningar under hela dagen samt stora omvårdnadsbehov i vardagen.

Stadsdelsförvaltningarna är relativt samstämmiga i att det behöver tydliggöras vad som ingår i den ordinarie verksamheten och vad som utgör extraordinärt stöd. Det behövs bättre förståelse för skillnaderna mellan extraordinärt stöd, särskilt stöd och anpassningar.

Processen innan ansökan om tilläggsbelopp varierar

Samtliga stadsdelsförvaltningar har rutiner för ansökningsprocessen. Vanligast är att ansökningarna görs en eller två gånger om året, men två stadsdelsförvaltningar tar in ansökningar löpande under året. Stadsdelsförvaltningarna organiserar hanteringen och godkännandet av ansökan på olika sätt.

Processen för särskilt stöd består av tre delar: det proaktiva arbetet som ingår i den ordinarie verksamheten, bedömning av behov av resurser utöver ordinarie verksamhet och slutligen ansökan och beviljande av stöd. I det proaktiva arbetet handlar det om att kartlägga och förstå barnets behov utifrån sammanhanget i förskolan så att förskolan kan anpassa stödet inom den ordinarie verksamheten. Om förskolan bedömer att dessa åtgärder inte är tillräckliga ansöker rektor om extra ersättning. Flera stadsdelsförvaltningar genomför barnhälsokonferenser där dessa behov diskuteras vilket leder till att i stort sett alla ansökningar beviljas eftersom den faktiska bedömningen görs innan ansökan skickas in. Det är i allt färre stadsdelsområden där förskolorna själva skickar in ansökan utan en barnhälsokonferens eller liknande.

Anledningen till att förskolan ansöker om tilläggsbelopp för barn i behov av särskilt stöd varierar. I en beviljad ansökan är de vanligaste behoven något av följande:

- Medicinska och fysiska tillstånd, exempelvis: diabetes, epilepsi, syn och hörselnedsättning, svåra allergier.
- Neuropsykiatriska och kognitiva funktionsnedsättningar, exempelvis: Autism, ADHD, språkstörning, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Sociala svårigheter i fråga om kommunikation och känslohantering.

De vanligast förekommande insatserna är personalförstärkning, handledning av exempelvis specialpedagog eller psykolog, kompetensutveckling, färre barn i gruppen, anpassningar i lärmiljön, hjälpmedel och material samt bildstöd. Vanligaste orsaken till att inte bevilja tilläggsbelopp är att insatserna bedöms ligga inom ramen för ordinarie verksamhet och därför inte räknas som särskilt stöd.

5.2.3 Kommentar

Skillnader i förfarandet av bedömningen av tilläggsbelopp för barn i behov av särskilt stöd finns fortsatt sedan föregående år. Det handlar dels om skillnader i den process som sker innan ansökan om tilläggsbelopp, dels om skillnader i bedömningsgrunder. Förskoleförvaltningen menar att detta riskerar att påverka bedömningarnas likvärdighet. Det finns dock stora likheter i vilka behov som ligger bakom en beviljad ansökan.

Förskolenämnden ska under 2025 besluta om stadsgemensamma bedömningsgrunder för barn i behov av särskilt stöd. Förskoleförvaltningen menar att gemensamma bedömningsgrunder har potential att bidra till en mer likvärdig bedömning i staden. För att så ska ske behöver implementeringen av de gemensamma bedömningsgrunderna innefatta utbildningsinsatser för att skapa en gemensam begreppsförståelse avseende tilläggsbelopp och bedömningar av dessa.

5.3 Barns rätt till trygghet – tidiga insatser och orosanmälningar

5.3.1 Bakgrund

Alla barn har rätt till en uppväxtmiljö fri från våld och utsatthet och barns rätt till trygghet är grundläggande för förskolans verksamhet. Förskolan har därmed en viktig roll för att främja trygga relationer, förebygga utsatthet och uppmärksamma socialtjänsten om oro.

Socialtjänstlagen ställer krav på att alla som arbetar i förskolan har en skyldighet att anmäla till socialtjänsten om denne får veta om eller känner oro för att ett barn far illa.⁷¹ Det innebär att frågan om barns trygghet rör sig utanför förskolans verksamhet till barnets levnadsförhållanden inom familjen. Frågan blir därmed komplex och rymmer flera delar där förskola, socialtjänst och familj interagerar. Från förskolans perspektiv kan den delas in i tre delar:

- Förebyggande arbete för att främja barns trygghet genom tidiga insatser.
- Orosanmälningar vid vetskap eller oro om att ett barn far illa.
- Återkoppling från socialtjänsten till förskolan.

Förskoleförvaltningen har inhämtat information från stadsdelsförvaltningarnas förskoleavdelningar om deras arbete med orosanmälningar. Förvaltningen har även tagit del av Stadsrevisionens granskning av orosanmälningar i stadens förskolor som undersökt frågan djupare i tre stadsdelsområden.⁷²

I *Förskola i Stockholm 2023* framkom att det finns rutiner för orosanmälan som är kända av personalen men de behöver utvecklas och bli mer likställiga. Det finns även ett fortsatt behov av att utveckla samverkan mellan förskola och socialtjänst.

Förskoleförvaltningen fortsätter att följa statistiken för förskolornas orosanmälningar. Under en treårsperiod har antalet orosanmälningar ökat i staden oavsett anmälare, men andelen orosanmälningar från förskolor har legat på omkring 2,5 procent med en svagt nedåtgående

⁷¹ Socialtjänstlagen (2001:453), 14 kap.

⁷² Stadsrevisionen (2024). Dnr: RKV 2024/3. *Orosanmälningar i förskolan, Revisionsår 2024*. Stadsrevisionen har granskat huruvida det finns arbetssätt i stadens förskoleverksamhet som säkerställer att socialtjänstlagens anmälingsskyldighet uppfylls. Revisionen har granskat stadsdelsnämnderna Farsta, Hässelby-Vällingby och Järvas arbetssätt. Även förskolenämnden och socialnämnden har berörts i granskningen.

trend från knappt 2,6 procent 2022 till knappt 2,4 procent 2024. Sett till stadsdelsområdena varierar det från 1,5 procent i Järva till 3,5 procent i Bromma för 2024.⁷³

5.3.2 Uppföljning 2024

Komplexiteten med orosanmälan för förskolan

Alla som arbetar i förskolan som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa är skyldiga enligt socialtjänstlagen att anmäla det till socialtjänsten. Det krävs inga tydliga tecken eller bevis, det räcker med oro eller misstanke om att barnet far illa. Ansvaret ligger hos den enskilde individen och dennes känsla av oro. Vid osäkerhet huruvida anmälan ska göras kan socialtjänsten kontaktas för rådgivning.⁷⁴

Generellt anmäler förskolor i hela landet oro för barn i väsentligt lägre grad till socialtjänsten än andra aktörer, som skola eller polis.⁷⁵ Trenden stämmer även för Stockholms stad. En del av förklaringen kan vara att förskolans nära och långvariga interaktion med barn och familj kräver ett relationsskapande arbete. Det innebär att förskolan huvudsakligen arbetar främjande och förebyggande för att stärka barns trygghet. För att göra en orosanmälan behöver förskolan bedöma flera parametrar eftersom barnet ingår i en komplex miljö över tid, vilket står i kontrast till socialtjänstlagen som utgår från individuell oro. Eftersom en orosanmälan kan påverka relationen mellan förskola och hem upplever verksamheterna att det behöver finnas en tillräcklig samsyn i arbetslaget i frågan om orosanmälan. Det finns därmed en inneboende komplexitet som förskolan måste hantera i frågan om orosanmälningar. Detta återspeglas i Stadsrevisionens rapport *Orosanmälningar i förskolan*. Förskolan hanterar enligt revisionsrapporten orosanmälan som en kollektiv process där flera medarbetares samt biträdande rektor eller rektors perspektiv vägs in i beslutet om orosanmälan. Det är också vanligt att förskolorna avvaktar med orosanmälan för att få bättre förståelse för situationen, samt att förskolan på olika sätt försöker stödja och hjälpa hemmet att tillgodose barnets behov, vilket innebär att orosanmälan kan fördröjas eller utebli. Stadsrevisionen beskriver även att det finns en osäkerhet inom förskoleverksamheten om hur allvarlighetsgraden ska bedömas.

Rutiner för orosanmälan

Samtliga stadsdelsnämnder har rutiner för hur förskolepersonalen ska uppfylla sin anmälningsskyldighet vid oro för att ett barn far illa. De lokala rutinerna är kända av personalen. Flera stadsdelsförvaltningar håller på eller ser ett behov av att revidera sina rutiner för orosanmälan.

Enligt Stadsrevisionens rapport saknas flera områden i de rutiner som granskats, däribland vilka tecken som förskolepersonal bör vara uppmärksamma på samt information om att anmälningsskyldigheten är absolut och inte får bli föremål för övervägande av den anmälningsskyldige själv.

⁷³ Bilaga 9. Antal orosanmälningar till socialtjänsten 2022–2024. Statistiken visar det totala antalet orosanmälningar och är inte bearbetat för att visa unika barn. I dessa data ingår även orosanmälningar som inte gått vidare till utredning. Den statistik som förs över orosanmälningar är inte uppdelad på regiform och visar därmed inte skillnader mellan kommunala och fristående verksamhet.

⁷⁴ Socialtjänstlagen (2001:452), 14 kap. 1§.

⁷⁵ *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa 2021 – Uppföljning och analys av utvecklingen*, Socialstyrelsen november 2022.

Frågan om orosanmälan handlar även om att det finns en oro och ibland även en rädsla hos medarbetare för negativa reaktioner och risker för trakasserier, hot eller våld. Detta föranleder att det i vissa fall förekommer särskilda rutiner för orosanmälan. Ett exempel på detta är att rektorn skriver under orosanmälan. Detta kan också tyda på ett kollektivt beslut att göra en orosanmälan.

Återkoppling från socialtjänsten till orosanmälaren

Socialtjänstens återkoppling till förskolan efter orosanmälan beskrivs variera i de olika stadsdelsområdena. Det kan delvis bero på hur väl samverkan och kommunikationen mellan de inblandade verksamheterna fungerar. En annan orsak kan vara att förskolans förväntningar på informationsdelning inte stämmer överens med det som socialtjänsten anser sig vara skäligt. Enligt Socialtjänstlagen får socialtjänsten informera om huruvida en utredning har inletts eller ej om det inte anses som olämpligt. Socialtjänsten kan även utifrån vad som bedöms som lämpligt med hänsyn till barnets bästa erbjuda ett anmälningssmöte med barnet, vårdnadshavaren och anmälaren.⁷⁶ Enligt Stadsrevisionens rapport deltar vanligtvis inte förskolans personal vid dessa möten, men det är oklart om förskolan har bjudits in.

Information och kompetensutveckling

Alla stadsdelsförvaltningar arbetar för att stärka medarbetarnas förståelse kring orosanmälningar. Det görs genom kompetensutveckling och informationsinsatser, som exempelvis workshops och föreläsningar. Detta syftar till att på olika sätt säkerställa att verksamheten har tillräcklig kunskap för arbetet med orosanmälningar. Stadsdelsförvaltningarna lyfter fram vikten av andra insatser än orosanmälningar, som exempelvis föräldrastöd i samverkan med socialtjänsten.

5.3.3 Kommentar

Frågan om förskolans roll gällande barns trygghet i hemmet är komplex och rymmer flera dimensioner. Förskolans perspektiv på barns trygghet handlar framför allt om förebyggande insatser där relationen till hemmet och barn huvudsakligen sker i en för barnet trygg miljö.

Eftersom socialtjänsten blir inkopplad efter en orosanmälan finns det en tydlig gräns mellan före och efter en anmälan vilket gör att en orosanmälan alltid mer eller mindre påverkar relationen mellan förskolan och hemmet. Det kan därför finnas ett behov hos förskolan att skapa en tillräcklig samsyn innan en orosanmälan görs. Samtidigt är det viktigt att förskolans relation till hemmet inte blir ett hinder för att anmäla oro och att en orosanmälan inte fördröjs eller uteblir, då det kan ha allvarliga konsekvenser för barnet. Förskolan behöver här ta ett tydligt barnperspektiv, och utgå från att socialtjänsten kan bedöma vad som är det bästa för barnet.

Frågan om orosanmälningar kan heller inte reduceras till att enkelt handla om ett kvantitativt mått om antal orosanmälningar. Det måste sättas i relation till andra aspekter av verksamheten och de insatser som görs för att undvika att en orosanmälan behöver göras.

Denna grundläggande problematik behöver beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet för att förbättra rutiner och arbetssätt vid en orosanmälan. Det handlar om förtydligande av arbetssätt mellan personal, rektor och andra stödfunktioner om när en orosanmälan ska upprättas, vem som ska stå på anmälan samt skyddsrutiner för personal när det finns en risk för hot, trakasserier

⁷⁶ Socialtjänstlag (2001:453) 14 kap. 1a §.

eller våld. Samtidigt kan förskolans medarbetare behöva öka sin kunskap om vilka tecken hos barn och närstående som kan vara signaler på våld eller andra former av utsatthet.

Förskoleförvaltningen noterar att eftersom socialtjänstens återkoppling bygger på en bedömning av respektive fall kan det indikera att det finns en relativt stor variation mellan olika socialtjänster i olika stadsdelsområden i hur återkopplingen fungerar. Det skulle kunna vara en anledning till att vissa förskoleavdelningar önskar en bättre återkoppling från socialtjänsten vid orosanmälningar. Förskoleförvaltningen ser även att de förebyggande insatserna tillsammans med socialtjänsten behöver utvecklas och bli en ordinarie del av stadsdelsförvaltningarnas arbetssätt. Det innebär att samverkan mellan förskola och socialtjänst behöver utvecklas så att den blir mer systematisk och omfatta fler områden än idag för att möta upp kraven i socialtjänstlagen utifrån förskolans förutsättningar. (Se avsnitt 8 *Förskolans samverkan med andra myndigheter*.)

För att kunna fördjupa analysen av orosanmälningar behöver metoden för att samla in statistik kring orosanmälningar utvecklas. Det kräver en utökad samverkan mellan stadsledningskontoret, stadsdelsförvaltningarna, socialförvaltningen samt förskoleförvaltningen.

5.4 Förskolans samverkan med socialtjänst och andra myndigheter

5.4.1 Bakgrund

I och med att förskolans kompensatoriska uppdrag betonas alltmer blir samverkan mellan förskola och andra myndigheter, i synnerhet socialtjänsten, allt viktigare. Förskoleförvaltningen har under 2024 utvecklat samverkan med socialförvaltningen för att tillsammans stödja den samverkan som sker i stadsdelsområdena mellan förskola och socialtjänst.

Under 2023 började förskoleförvaltningen att följa upp hur stadsdelsförvaltningarna arbetar för att utveckla förskolans samverkan med socialtjänst och andra myndigheter. Uppföljningen visade att samtliga stadsdelsförvaltningar hade övergripande rutiner och arbetssätt för att samverka inom stadsdelsförvaltning och med andra myndigheter om barns rättigheter och hälsa. En slutsats i rapporten *Förskola i Stockholm 2023* var att barnhälsoarbetet behövde stärkas genom att fortsätta utveckla samverkan mellan förskola, socialtjänst och andra myndigheter. Förskoleförvaltningen har fortsatt följa upp stadsdelsförvaltningarnas samverkan med socialtjänsten och andra myndigheter.

Samverkan med andra myndigheter

Alla stadsdelsförvaltningar ingår i Barn, unga och samhälle (BUS) -samverkan kring barn i behov av särskilt stöd med regionens aktörer. Sex stadsdelsförvaltningar beskriver att i samverkan med barnavårdscentraler (BVC) ingår i vissa fall även barnmorskemottagning (BMM). Syftet är utveckla arbetet med förebyggande insatser och stärka föräldraskapet. Samverkan sker då oftast genom en familjecentral eller liknande verksamhet där även socialtjänsten ingår på olika sätt. Därutöver finns samarbeten på individnivå med Habilitering, Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och logopeder och andra. Den samlade bilden är att de samarbeten och den samverkan som sker behöver bli mer långsiktig och strukturerad och att den utgår från verksamhetens behov. Samverkan med regionens aktörer som BVC, BMM, habilitering och BUP fungerar olika bra i olika stadsdelar.

I Egenkontrollen uppger de fristående förskolorna att de i viss utsträckning samverkar med olika myndigheter. Knappt hälften samverkar huvudsakligen med socialtjänsten. Omkring en

tredjedel uppger att de har en formaliserad samverkan med BVC, Habiliteringen samt BUP, och 19 fristående förskolor (4 %) uppger att de har formaliserad samverkan med BMM.

Förskolans samverkan med socialtjänsten i stadsdelsområdena

Samverkan mellan socialtjänst och förskola ser olika ut i stadsdelsförvaltningar med en rad olika lokala initiativ och verksamheter. En övergripande bild är att det behövs mer förståelse hos både förskola och socialtjänst om den andres verksamhet, men att samverkan mellan dem har kommit olika långt i olika stadsdelsområden.

Förskolans samverkan med socialtjänsten handlar huvudsakligen om kompetensutvecklande insatser, nätverk för olika professioner, föräldrastöd och rådgivning. Även familjecentraler beskrivs som en knutpunkt för samverkan. Kompetensutvecklingen handlar vanligen om att de två professionerna ska få ökad kunskap och förståelse för varandras verksamheter och uppdrag. Insatserna sker på flera olika sätt som genom föreläsningar, workshops och dialogmöten. Fyra stadsdelsförvaltningar⁷⁷ har genomfört IFOUS workshopsserie *Att främja psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa i förskola* i vilken både förskola och socialtjänst deltagit tillsammans med BVC.⁷⁸

Samverkan sker i flera stadsdelsområden via familjecentraler med öppen förskola, socialtjänst, BVC och MVC. För att främja tidiga insatser finns exempel på samverkan förskola och socialtjänst med föräldrastöd och rådgivning. Järva och Hässelby-Vällingby lyfter båda fram sin samverkan kring tidiga insatser som även inkluderar regionens myndigheter. På Södermalm pågår en gemensam satsning mellan förskola, socialtjänst och äldreomsorg inom ramen för *God och nära vård och omsorg*. Syftet är att stärka barns psykiska och fysiska hälsa genom att främja barns närvaro i förskolan. Öppna förskolan i Skarpnäck har ett tvärprofessionellt samverkansteam med medarbetare från socialtjänsten och en föräldrastödjare som arbetar förebyggande.

Samverkan mellan förskoleförvaltningen och socialförvaltningen

Förskoleförvaltningen samverkar med socialförvaltningen med flera insatser. Förvaltningen är delaktig i socialnämndens uppdrag från Stockholms stads budget 2024 om att ta fram ett stödmaterial för förskola och socialtjänst som syftar till att stödja medarbetare i respektive verksamhet i arbetet med barn som far illa eller riskerar att fara illa.

Under 2025 fortsätter förskoleförvaltningen och socialförvaltningen att utveckla olika samverkansformer, som till exempel ett chefsnätverk med syfte att förbättra dialogen mellan verksamheterna, identifiera gemensamma utvecklingsbehov och utveckla en god samverkan.

5.4.2 Kommentar

Det finns ett fortsatt behov av att förstärka och utveckla samverkan mellan förskola och andra myndigheter, i synnerhet socialtjänst och socialförvaltning. Det handlar om att förstärka och fördjupa samverkan för främjande och tidiga insatser så att färre barn far illa. Ett annat behov är att utveckla mer likställiga system och rutiner för orosanmälan, både gällande rutiner för när en anmälan ska göras och hur återkopplingen ska ske. Därtill behöver socialförvaltningen,

⁷⁷ Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby och Norra innerstaden.

⁷⁸ En workshopserie tillsammans med [Uppdrag Psykisk Hälsa i Stockholms län](#) för att främja psykisk hälsa hos barn i förskoleåldern genom strukturerad samverkan på lokal nivå kring förebyggande arbete.

förskoleförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna tillsammans med stadsledningskontoret utveckla systematiken kring statistik över orosanmälningar med ett första steg att skilja mellan kommunala och fristående huvudmän.

Samverkan mellan förskola och socialtjänst samt andra myndigheter behöver utvecklas och förstärkas på ett sätt som tillvaratar styrkan och flexibiliteten i stadsdelarnas lokala samverkan samtidigt som den organiseras mer likställigt över staden.

Bilagor

1. Socioekonomiskt index
2. Barn i befolkningen 1–5 år
3. Antal förskolor per stadsdelsområde
4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdelsområde 2021–2023
5. Andel inskrivna barn per regi och verksamhetsform 2023
6. Andel legitimerade förskollärare
7. Barngrupper som saknar legitimerade förskollärare 2022–2024
8. Antal barn per legitimerad förskollärare 2023–2024
9. Antal och andel orosanmälningar till socialtjänsten 2022–2024
10. Antal barn per heltidstjänster med förskollärarexamen
11. Andel heltidstjänster per utbildningsbakgrund
12. Personaltäthet och antal barn per barngrupp
13. Metodbeskrivning

Bilaga 1. Socioekonomiskt index

Här presenteras det socioekonomiska index som ligger till grund för det socioekonomiska tilläggsbelopp som betalas ut per barn till respektive stadsdelsnämnd och, via förskole-nämnden, till de enskilda huvudmännen.

Indexet består av tre variabler för folkbokförda barn 0–5 år: utländskbakgrund, vårdnadshavarnas inkomst samt föräldrarnas utbildningsnivå, alla med samma viktning, $\frac{1}{3}$ vardera. Fördelningen av det socioekonomiska tilläggsbeloppet beräknas sedan utifrån dessa tre faktorer plus en faktor för befolkning.

Tabell 1:1 Socioekonomiskt index för barn 0–5 per stadsdelsområde

Indexet och fördelningen avser 2024.

Stadsdelsområde	Socioekonomiskt index (SEI)	Fördelning av ersättning utifrån SEI och befolkningsfaktor
Bromma	49,6	4,28 %
Enskede-Årsta-Vantör	112	12,59 %
Farsta	98,7	6,47 %
Hägersten-Älvsjö	56,9	8,30 %
Hässelby-Vällingby	156,4	12,59 %
Järva	284,7	30,16 %
Kungsholmen	39,8	2,49 %
Norra innerstaden	38,7	5,50 %
Skarpnäck	73,7	3,74 %
Skärholmen	215,8	8,56 %
Södermalm	50,3	5,33 %

Källa: Sweco

Bilaga 2: Barn i befolkningen 1–5 år

Mellan perioden 2021–2023 minskade antalet barn i befolkningen för åldersgruppen 1–5 år med drygt 2 400 barn. Minskningen syns i samtliga stadsdelsområden. Hässelby-Vällingby var det stadsdelsområde där minskningen är som störst (-425 barn) medan Norra innerstaden hade den lägsta minskningen (-33 barn). Flest antal barn i åldersgruppen fanns 2023 i Hägersten-Älvsjö, 7 730, medan minst antal barn fanns i Skärholmen, 2 121.

Tabell 2:1 Barn i befolkningen 1–5 år, totalt och i åldersgrupper per stadsdelsområde, 2021–2023

I siffrorna nedan är barn med tillfälliga personnummer, barn med okänd adress eller barn med skyddad identitet inte inräknade. Sammanlagt för staden rör det sig om ca 650 barn. Mätdatumet är den 31/12–2023.

Stadsdels- område	Totalt			1–2 år			2–5 år			3–5 år		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Bromma	4 788	4 802	4 611	1 939	2 002	1 874	3 802	3 763	3 764	2 849	2 800	2 737
Enskede- Årsta-Vantör	6 295	6 230	6 024	2 520	2 620	2 524	5 022	4 833	4 834	3 775	3 610	3 500
Farsta	3 786	3 761	3 573	1 487	1 482	1 355	3 044	3 024	2 952	2 299	2 279	2 218
Hägersten- Älvsjö	8 004	7 850	7 730	3 309	3 357	3 242	6 299	6 126	6 160	4 695	4 493	4 488
Hässelby- Vällingby	4 789	4 671	4 354	1 824	1 743	1 620	3 931	3 810	3 602	2 965	2 928	2 734
Järva*	6 141	5 904	5 755	2307	2 222	2 158	5 043	4 815	4 674	3 834	3 682	3 597
Kungsholmen	3 311	3 245	3 213	1 550	1 525	1 502	2 475	2 404	2 457	1 761	1 720	1 711
Norra Innerstaden*	7 459	7 393	7 426	3338	3 456	3 465	5 730	5 473	5 729	4 121	3 937	3 961
Skarpnäck	2 826	2 723	2 642	1 139	1 124	1 106	2 244	2 137	2 084	1 687	1 599	1 536
Skärholmen	2 242	2 191	2 121	861	835	803	1 819	1 790	1 731	1 381	1 356	1 318
Södermalm	5 811	5 599	5 599	2 471	2 502	2 477	4 468	4 296	4 323	3 340	3 097	3 122
Stockholms stad	55 452	54 369	53 048	22 745	22 868	22 126	43 877	42 471	42 310	32 707	31 501	30 922

Källa: Sweco

*2021 års siffror är en sammanräkning av stadsdelsområdena Rinkeby-Kista och Spånga-Testa samt Norrmalm och Östermalm.

Bilaga 3. Antal förskolor per stadsdelsområde

I oktober 2024 fanns det 1 033 förskolor och pedagogisk omsorg i staden som helhet. Av dessa var 498 förskolor i kommunal regi och 439 i enskild regi. Norra innerstaden var det stadsdelsområde med flest förskolor eller pedagogisk omsorg, sammanlagt 150. Det var också det område som hade flest antal förskolor. Skärholmen hade det minsta antalet förskolor, 37 förskolor. Farsta var det stadsdelsområde med den högsta andelen kommunala förskolor, 70,2 procent (40 förskolor) av det totala antalet förskolor i området. Södermalm var det stadsdelsområde med den största andelen fristående förskolor, 62,2 procent (69 förskolor). I stadsdelsområdena Bromma, Kungsholmen, Norra Innerstaden samt Södermalm var en majoritet av förskolorna drivna i enskild regi. I övriga stadsdelsområden drevs majoriteten av förskolorna i kommunal regi.

Farsta är det stadsdelsområde som hade flest verksamheter inom pedagogisk omsorg, 18, vilket motsvarar 24 procent av det totala antalet förskolor och pedagogisk omsorg inom stadsdelsområdet. Södermalm var det enda stadsdelsområde utan pedagogisk omsorg.

Notera att uppgifterna i BER även inkluderar förskolor och pedagogisk omsorg som saknar inskrivna barn.

Tabell 3:1 Antal förskolor per stadsdelsområde

Stadsdelsområde	Totalt	Enskild regi	Kommunal regi
Bromma	92	47	45
Enskede-Årsta-Vantör	90	36	54
Farsta	57	17	40
Hägersten-Älvsjö	111	34	77
Hässelby-Vällingby	75	31	44
Järva	107	52	55
Kungsholmen	63	34	29
Norra innerstaden	145	82	63
Skarpnäck	49	20	29
Skärholmen	37	17	20
Södermalm	111	69	42
Stockholms stad	937	439	498

Källa: BER

Tabell 3:2 Andel förskolor av det totala antalet förskolor per regi

Stadsdelsområde	Enskild regi (%)	Kommunal regi (%)
Bromma	51,1	48,9
Enskede-Årsta-Vantör	40,0	60,0
Farsta	29,8	70,2
Hägersten-Älvsjö	30,6	69,4
Hässelby-Vällingby	41,3	58,7
Järva	48,6	51,4
Kungsholmen	54,0	46,0
Norra innerstaden	56,6	43,4
Skarpnäck	40,8	59,2
Skärholmen	45,9	54,1
Södermalm	62,2	37,8
Stockholms stad	46,9	53,1

Källa: BER

Tabell 3:3 Antal pedagogisk omsorg per stadsdelsområde

Stadsdelsområde	Pedagogisk omsorg
Bromma	12
Enskede-Årsta-Vantör	13
Farsta	18
Hägersten-Älvsjö	14
Hässelby-Vällingby	16
Järva	4
Kungsholmen	1
Norra innerstaden	5
Skarpnäck	4
Skärholmen	9
Södermalm	-
Stockholms stad	96

Källa: BER

Bilaga 4. Antal och andel inskrivna barn per stadsdelsområde 2021–2023

Sedan 2021 har antalet barn som är inskrivna i förskolan i åldersgruppen 1–5 år minskat med 1 493 barn. Samtidigt har inskrivningsgraden för andelen barn i befolkningen i samma åldersgrupp ökat. 2023 gick totalt 87,4 procent av barnen i staden på förskola, en ökning med 1,1 procentenheter sedan 2021. Den största ökningen har skett bland barn 1–2 år (+1,6 procentenheter). I åldersgruppen 3–5 år har andelen barn av befolkningen som går i förskola i Stockholm stad ökat med 0,3 procentenheter.

Mellan åren 2021–2023 hade Kungsholmen den största ökningen av andelen inskrivna barn i befolkningen (+ 2,8 procentenheter), vilket i huvudsak förklaras av att inskrivningsgraden för 1–2 åringar ökade. I åldersgrupperna 3–5 år stod Skärholmen för den största ökningen, 1,2 procentenheter. Järva (-0,2 procentenhet) och Hägersten-Älvsjö (-0,4 procentenheter) var det enda stadsdelsområdena där inskrivningsgraden minskar något mellan åren 2021–2023.

Flest antal inskrivna barn fanns 2023 i Norra Innerstaden och det lägsta antalet barn fanns i Skärholmen. Störst andel barn i befolkningen med plats på förskola hade Bromma med 89,8 procent av barnen i åldern 1–5 år inskrivna. Järva hade lägst antal barn inskrivna, 82,4 procent. Det var framför allt barn i ett års ålder som inte var inskrivna i förskolan. För åldersgrupperna 3–5 år hade Hägersten-Älvsjö den högsta inskrivningsgraden med 97,5 procent av befolkningen i åldersgruppen inskrivna i förskolan. Järva hade fortsatt den längsta inskrivningsgraden bland 3–5 åringar, 89,4 procent.

Kommunfullmäktige använder måttet inskrivningsgrad 2–5 år som indikator ILS:n. För 2023 var inskrivningsgraden i denna åldersgrupp 94,7 för staden som helhet, vilket var en ökning med +0,3 procentenheter.

Tabell 4:1 Inskrivningsgrad bland barn i befolkningen, 2021–2023

I siffrorna nedan är barn med tillfälliga personnummer, barn med okänd adress eller barn med skyddad identitet inte inräknade. Sammanlagt för staden rör det sig om ca 650 barn per år. Mätdatumet är den 31/12–2023.

Årtal	Andel barn per ålder (%)					Andel barn per åldersgrupp (%)			
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	Totalt	1–2	2–5	3–5
2023	58,8	94,1	95,1	95,1	94,5	87,4	77,0	94,7	94,9
2022	58,5	93,7	94,7	94,9	94,3	86,5	75,4	94,4	94,6
2021	56,5	93,0	94,5	94,8	94,5	86,3	74,4	94,2	94,6

Källa: Sweco

Tabell 4:2: Antal inskrivna barn per stadsdelsområde, 2021–2023

I siffrorna nedan är barn med tillfälliga personnummer, barn med okänd adress eller barn med skyddad identitet inte inräknade. Sammanlagt för staden rör det sig om ca 650 barn per år. Mätdatumet är den 31/12–2023.

Stadsdels- område	Totalt			1–2 år			2–5 år			3–5 år		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Bromma	4 222	4 228	4 141	1 457	1 529	1 501	3 668	3 614	3 630	2 765	2 699	2 640
Enskede- Årsta-Vantör	5 440	5 402	5 248	1 872	1 961	1 936	4 725	4 601	4 567	3 568	3 441	3 312
Farsta	3 311	3 278	3 172	1 102	1 105	1 047	2 913	2 870	2 820	2 209	2 173	2 125
Hägersten- Älvsjö	7 107	6 911	6 833	2 553	2 558	2 459	6 102	5 924	5 987	4 554	4 353	4 374
Hässelby- Vällingby	4 118	4 040	3 809	1 348	1 300	1 238	3 644	3 546	3 348	2 770	2 740	2 571
Järva*	5 069	4 850	4 740	1 634	1 571	1 526	4 461	4 245	4 142	3 435	3 279	3 214
Kungsholmen	2 842	2 801	2 847	1 144	1 161	1 204	2 377	2 304	2 359	1 698	1 640	1 643
Norra Innerstaden*	6 412	6 393	6 556	2 532	2 674	2 780	5 396	5 173	5 462	3 880	3 719	3 776
Skarpnäck	2 449	2 381	2 335	829	835	849	2 154	2 056	2 020	1 620	1 546	1 486
Skärholmen	1 877	1 825	1 807	625	597	596	1 625	1 611	1 575	1 252	1 228	1 211
Södermalm	5 021	4 939	4 887	1 837	1 953	1 902	4 262	4 144	4 146	3 184	2 986	2 985
Stockholms stad	47 868	47 048	46 375	16 933	17 244	17 038	41 327	40 088	40 056	30 935	29 804	29 337

Källa: Sweco

*2021 års siffror är en sammanräkning av stadsdelsområdena Rinkeby-Kista och Spånga-Testa samt Norrmalm och Östermalm.

Tabell 4:3 Inskrivningsgrad bland barn i befolkningen per stadsdel och åldersgrupp, 2021–2023

I siffrorna nedan är barn med tillfälliga personnummer, barn med okänd adress eller barn med skyddad identitet inte inräknade. Sammanlagt för staden rör det sig om ca 650 barn per år. Mätdatumet är den 31/12–2023.

Stadsdelsområde	Totalt			1–2 år			2–5 år			3–5 år		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Bromma	88,2	88,0	89,8	75,1	76,4	80,1	96,5	96,0	96,4	97,1	96,4	96,5
Enskede-Årsta-Vantör	86,4	86,7	87,1	74,3	74,8	76,7	94,1	95,2	94,5	94,5	95,3	94,6
Farsta	87,5	87,2	88,8	74,1	74,6	77,3	95,7	94,9	95,5	96,1	95,3	95,8
Hägersten-Älvsjö	88,8	88,0	88,4	77,2	76,2	75,8	96,9	96,7	97,2	97,0	96,9	97,5
Hässelby-Vällingby	86,0	86,5	87,5	73,9	74,6	76,4	92,7	93,1	92,9	93,4	93,6	94,0
Järva*	82,5	82,1	82,4	70,8	70,7	70,7	88,5	88,2	88,6	89,6	89,1	89,4
Kungsholmen	85,8	86,3	88,6	73,8	76,1	80,2	96,0	95,8	96,0	96,4	95,3	96,0
Norra Innerstaden*	86,0	86,5	88,3	74,3	77,4	80,2	94,2	94,5	95,3	94,9	94,5	95,3
Skarpnäck	86,7	87,4	88,4	72,8	74,3	76,8	96,0	96,2	96,9	96,0	96,7	96,7
Skärholmen	83,7	83,3	85,2	72,6	71,5	74,2	89,3	90,0	91,0	90,7	90,6	91,9
Södermalm	86,4	88,2	87,3	74,3	78,1	76,8	95,4	96,5	95,9	95,3	96,4	95,6

Källa: Sweco

*2021 års siffror är en sammanräkning av stadsdelsområdena Rinkeby-Kista och Spånga-Testa samt Norrmalm och Östermalm.

Bilaga 5. Andel inskrivna barn per regi och verksamhetsform 2023

Under 2023 var det knappt 61 procent av barnen i staden som var inskrivna i en kommunal förskola, 38,2 procent var inskrivna i en fristående förskola och en procent var inskrivna i pedagogisk omsorg. Hägersten-Älvsjö hade den högsta andelen inskrivna barn i en förskola i kommunal regi, 75,1 procent. Södermalm var det stadsdelsområde som har flest barn inskrivna i fristående förskola, 52,2 procent. Skärholmen hade den största andelen barn i pedagogisk omsorg, 2,5 procent. I stadsdelsområdena Kungsholmen, Norra Innerstaden och Södermalm var antalet barn inskrivna i pedagogisk omsorg mindre än en procent.

Tabell 5:1 Antal (andel) inskrivna barn per regi och verksamhetsform, per stadsdel 2023

I siffrorna nedan är barn med tillfälliga personnummer, barn med okänd adress eller barn med skyddad identitet inte inräknade. Sammanlagt för staden rör det sig om ca 650 barn. Mätdatumet är den 31/12-2023.

Stadsdelsområde	Totalt	Kommunal regi (%)	Enskild regi (%)	Pedagogisk omsorg (%)
Bromma	4 141	2 408 (58,2)	1 693 (40,9)	40 (1,0)
Enskede-Årsta-Vantör	5 261	3 376 (64,2)	1 810 (34,4)	75 (1,4)
Farsta	3 172	2 223 (70,1)	881 (27,8)	68 (2,1)
Hägersten-Älvsjö	6 808	5 116 (75,1)	1 599 (23,5)	93 (1,4)
Hässelby-Vällingby	3 809	2 238 (58,8)	1 503 (39,5)	68 (1,8)
Järva	4 740	2 908 (61,4)	1 798 (37,9)	34 (0,7)
Kungsholmen	2 847	1 538 (54)	1 303 (45,8)	6 (0,2)
Norra innerstan	6 556	3 645 (55,6)	2 903 (44,3)	8 (0,1)
Skarpnäck	2 322	1 542 (66,4)	751 (32,3)	29 (1,2)
Skärholmen	1 807	1 157 (64)	604 (33)	46 (2,5)
Södermalm	4 887	2 333 (47,7)	2 549 (52,2)	5 (0,1)
Stockholms stad	46 350	28 484 (60,8)	17 394 (38,2)	472 (1)

Källa: Sweco

Bilaga 6. Andel legitimerade förskollärare

Andel legitimerade förskollärare av totalt antal anställda (årsarbetare)

Sett till staden som helhet ökade andelen legitimerade förskollärare mellan 2023 och 2024 för både fristående och kommunala förskolor, men förändringen var större för förskolor i enskild regi. Andelen legitimerade förskollärare var omkring sju procentenheter lägre i de fristående förskolorna än i de kommunala.

I de kommunala förskolorna varierade andelen legitimerade förskollärare mellan 34,7 procent för Norra innerstaden till 40,7 procent för Hässelby-Vällingby. Farsta, Hässelby-Vällingby och Skarpnäck var de stadsdelsområden där andelen legitimerade förskollärare på kommunala förskolor ökade mest. Skarpnäck hade dock fortfarande en relativt låg andel legitimerade förskollärare på kommunala förskolor, 35,3 procent.

I jämförelse med staden som helhet var andelen legitimerade förskollärare i fristående förskolor särskilt låg i Bromma, Järva och Skarpnäck. I jämförelse med kommunala förskolor i respektive stadsdel vare andelen legitimerade förskollärare särskilt låg i fristående förskolor i Farsta, Hässelby-Vällingby och Järva. Fristående förskolor i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde låg närmast andelen legitimerade förskollärare i de kommunala förskolorna, både i jämförelse med staden som helhet och det egna stadsdelsområdet. Fristående förskolor i samma stadsdelsområde hade även den högsta ökningen av antalet legitimerade förskollärare mellan 2023 och 2024 (+4,1 procentenheter). Även i stadsdelsområdena Kungsholmen, Skärholmen och Södermalm ökade andelen legitimerade förskollärare i fristående förskolor med mer än två procent sedan 2023.

Tabell 6:1 Andel förskollärare per stadsdel, fristående och kommunal regi

Notera att mätdatumerna för fristående och kommunal regi är i oktober respektive augusti vilket innebär att siffrorna inte är helt jämförbara.

Stadsdelsområde	Enskild regi (%)		Kommunal regi (%)	
	2023	2024	2023	2024
Bromma	27,5	28,0	35,0	35,3
Enskede-Årsta-Vantör	30,8	34,8	36,2	37,0
Farsta	30,2	29,8	37,1	38,9
Hägersten-Älvsjö	29,5	30,6	37,4	38,2
Hässelby-Vällingby	32,2	30,5	39,3	40,7
Järva	27,4	27,7	39,2	38,2
Kungsholmen	27,5	30,9	35,5	36,5
Norra innerstaden	28,3	29,1	34,6	34,7
Skarpnäck	27,1	27,5	34,0	35,3
Skärholmen	27,2	30,0	35,1	35,4
Södermalm	27,8	30,2	38,6	38,1
Genomsnitt per stadsdelsområde	28,7	29,9	36,5	37,1
Stockholms stad	28,5	29,9	36,7	37,3

Källor: För fristående regi, Egenkontrollen (oktober 2024); För kommunal regi, ILS tertial 2, 2024 (augusti).
Notera att tidigare år hämtades data till förskolerapporten från verksamhetsberättelsen (december).

Bilaga 7. Barngrupper som saknar legitimerade förskollärare 2022–2024

Mellan åren 2022 och 2024 minskade antalet barngrupper som saknar förskollärare för förskolor i kommunal regi. Sett till de kommunala förskolorna i staden som helhet saknade 1,7 procent av barngrupperna förskollärare, en minskning med 1,3 procentenheter sedan 2022.

Den största skillnaden i antal barngrupper fanns i Skarpnäck, som gick från sex barngrupper utan förskollärare (2022 och 2023) till två barngrupper 2024. Mellan åren 2023 och 2024 var Kungsholmen den stadsdel med den största minskningen av andelen barngrupper utan förskollärare, +2,1% procentenheter.

I statistiken för 2022 är inte Järva och Norra innerstaden medräknade och för 2023 är inte Norra innerstaden medräknat. Detta förklarar de stora skillnader i det totala antalet barngrupper mellan åren 2022–2024.

Tabell 7:1 Antal och andel barngrupper som saknar legitimerade förskollärare, 2022–2024 i kommunal regi

Stadsdels- område	Totalt antal barngrupper			Antal barngrupper som saknar legitimerade förskollärare			Andel (%) barngrupper som saknar legitimerade förskollärare		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Bromma	151	149	152	2	0	0	1,3%	0,0%	0,0%
Enskede- Årsta-Vantör	219	214	209	5	3	0	2,3%	1,4%	0,0%
Farsta	141	143	135	5	0	0	3,5%	0,0%	0,0%
Hägersten- Älvsjö	323	321	316	12	8	8	3,7%	2,5%	2,5%
Hässelby- Vällingby	167	167	155	0	2	0	0,0%	1,2%	0,0%
Järva*	x	200	193	x	4	1	x	2,0%	0,5%
Kungsholmen	97	97	97	3	3	1	3,1%	3,1%	1,0%
Norra Innerstaden*	x	x	236	x	x	11	x	x	4,7%
Skarpnäck	97	97	95	6	6	2	6,2%	6,2%	2,1%
Skärholmen	76	71	70	4	1	2	5,3%	1,4%	2,9%
Södermalm	163	169	169	6	7	6	3,7%	4,1%	3,6%
Stockholms stad	1434	1628	1827	43	34	31	3,0%	2,1%	1,7%

Källa: Underlag från stadsdelsförvaltningarna, notera att Stockholms stad inte har någon enhetligt definition av 'barngrupp'.

*För Järva och Norra Innerstaden saknas en fullständig serie på grund av att stadsdelsområdena bildades 2022 respektive 2023.

Bilaga 8. Antal barn per legitimerad förskollärare 2023–2024

Under perioden 2023–2024 var andelen barn per legitimerad förskollärare lägre i kommunala än i fristående förskolor. Samtidigt minskade andelen barn per legitimerad förskollärare generellt både i kommunal och fristående regi. Minskningen var större i fristående förskolor än i kommunala. Gällande den kommunala regin minskade eller kvarstod antalet barn per legitimerad förskollärare i alla stadsdelsområden. Farsta hade den största minskningen med - 1,1 barn per legitimerad förskollärare.

Det högsta antalet barn per legitimerad förskollärare i kommunal regi var i Skarpnäck med 15,9 vilket motsvarar siffran för 2023. Det högsta antalet barn per legitimerad förskollärare i fristående regi var Farsta med 21,3 vilket är en ökning från 16,9 barn.

För stadsdelsområdena Farsta, Kungsholmen och Skärholmen noteras en relativt stor minskning av antalet barn per legitimerad förskollärare i kommunala förskolor. Fristående förskolor på Kungsholmen uppvisade samma mönster, men med än kraftigare minskning av antalet barn per legitimerad förskollärare. I Farsta var mönstret det motsatta. Där ökar andelen barn per legitimerad förskollärare kraftigt för förskolor i fristående regi.

Tabell 8:1 Antal barn per legitimerad förskollärare, enskild och kommunal regi

Notera att mätdatumerna för enskild och kommunal regi är i oktober respektive november vilket innebär att siffrorna inte är helt jämförbara. Antalet barn varierar över tid i förskolan med minst antal barn i augusti för att sedan öka successivt över året fram till slutet av våren. Antalet barn är avrundat till närmsta decimal.

Stadsdelsområde	Enskild regi		Kommunal regi	
	2023	2024	2023	2024
Bromma	16,9	17,0	15,5	15,1
Enskede-Årsta-Vantör	17,0	15,6	15,7	15,1
Farsta	16,9	21,3	15,5	14,4
Hägersten-Älvsjö	18,8	17,3	16,0	15,7
Hässelby-Vällingby	18,7	18,8	13,0	12,8
Järva	16,4	18,7	14,1	13,3
Kungsholmen	19,7	15,1	15,7	14,8
Norra innerstaden	18,9	17,7	15,7	15,7
Skarpnäck	16,4	17,4	15,9	15,9
Skärholmen	21,7	14,9	16,7	15,8
Södermalm	18,9	16,5	14,4	14,3
Stockholms stad	18,2*	17,3	15,3	14,8

Källor: För fristående regi, Egenkontrollen (oktober 2024); För kommunal regi, ILS verksamhetsberättelse, (november 2024).

* Genomsnitt för alla stadsdelar.

Bilaga 9. Antal och andel orosanmälningar till socialtjänsten 2022–2024

Orosanmälningar till socialtjänsten med uppgiftslämnare förskolan

Sett till staden har det totala antalet orosanmälningar ökat mellan åren 2022–2024 med 19 procent. Under motsvarande period ökade andelen orosanmälningar där förskolan är uppgiftslämnare med 8 procent, från 936 orosanmälningar 2022 till 1 021 orosanmälningar 2024. För stadsdelsområdena Kungsholmen, Södermalm och Skarpnäck ökade antalet orosanmälningar där förskolan var uppgiftslämnare varje år, men från relativt låga nivåer. Skärholmen hade motsatt trend under dessa år, med ett minskat antal orosanmälningar från förskolan.

Under 2024 var förskolan uppgiftslämnare för 2,4 procent av det totala antalet orosanmälningar sett till staden som helhet. Sett till stadsdelsområdena finns det en variation i motsvarande siffra, från 1,4 procent i Järva till 3,5 procent i Bromma. Enskede-Årsta-Vantör, Norra innerstaden samt Skärholmen hade ett minskat antal orosanmälningar 2024 i jämförelse med 2023. I övriga stadsdelsområden ökade antalet orosanmälningar från förskolan i jämförelse med 2023.

Tabell 9:1 Antalet orosanmälningar åren 2022, 2023 och 2024 med uppgiftslämnare förskola

Notera att i antalet för 2024 så ingår preliminära siffror för december 2024. Statistiken visar det totala antalet orosanmälningar och är inte bearbetat för att visa unika barn. I dessa data ingår även orosanmälningar som inte gått vidare till utredning. Den statistik som förs över orosanmälningar är inte uppdelad på regiform och visar där med inte skillnader mellan kommunala och fristående verksamhet.

Stadsdelsområde	2022			2023			2024		
	Totalt	Förskola	Andel	Totalt	Förskola	Andel	Totalt	Förskola	Andel
Bromma	2 471	71	2,9%	2 947	58	2,0%	2 882	101	3,5%
Enskede-Årsta-Vantör	5 520	148	2,7%	6 128	165	2,7%	5 921	150	2,5%
Farsta	3 876	95	2,5%	4 117	75	1,8%	4 335	84	1,9%
Hägersten-Älvsjö	4 427	149	3,4%	5 518	133	2,4%	5 955	134	2,3%
Hässelby-Vällingby	4 214	144	3,4%	4 503	137	3,0%	5 311	168	3,2%
Järva	5 208	118	2,3%	5 110	68	1,3%	6 072	91	1,5%
Kungsholmen	1 024	19	1,9%	1 337	35	2,6%	1 530	43	2,8%
Norra innerstaden	2 778	55	2,0%	2 906	96	3,3%	3 448	67	1,9%
Skarpnäck	1 333	35	2,6%	1 636	46	2,8%	1 688	47	2,8%
Skärholmen	2 766	78	2,8%	2 741	71	2,6%	2 724	50	1,8%
Södermalm	2 835	24	0,8%	2 943	69	2,3%	3 521	86	2,4%
Stockholm stad (exkl. Socialförvaltningen)	36 452	936	2,6%	39 886	953	2,4%	43 387	1 021	2,4%

Källa: Sweco

Bilaga 10. Antal barn per heltidstjänster med förskollärarexamen

Antal barn per heltidstjänster var högre för förskolor i Stockholm stad i jämförelse med riket, detta gäller för både förskolor i enskild regi och kommunal regi. I jämförelse med riket var dock skillnaden för förskolor i enskild regi större (+4,7 procentenheter) än den för förskolor i kommunal regi (+2,9 procentenheter).

Sedan 2022 minskade det genomsnittliga antal barn per heltidstjänster med förskollärarexamen i enskild regi med 0,9 barn, samtidigt som det genomsnittliga antalet förblev detsamma för förskolor i kommunal regi. För staden i stort innebär detta en minskning med 0,3 barn 2023, i jämförelse med 2022.

Tabell 10:1 Antal barn per heltidstjänster med förskollärarexamen

	2021	2022	2023
Riket	12,6	12,5	12,3
Stockholm stad	15,8	16,1	15,8
- Förskolor i enskild regi	18,0	17,9	17,0
- Förskolor i kommunal regi	14,7	15,2	15,2

Källa: Skolverket

Bilaga 11. Andel heltidstjänster per utbildningsbakgrund

Mellan åren 2022 och 2023 var det små förändringar i utbildningsbakgrunden hos personalen i förskolan, oavsett regiform. Den största skillnaden är att andelen med övrig utbildning minskar med tre procentenheter för förskolor i enskild regi. Andelen med viss pedagogisk utbildning ökar med två procentenheter för båda regiformerna.

Jämfört med riket hade Stockholm stad ungefär tio procent färre förskollärare med förskollärexamen eller förskollärarlegitimation. Förskolor i kommunal regi hade ett något högre procentantal än förskolor i enskild regi, för 2023, 32 respektive 29 procent. För förskolor i kommunal regi var förskollärarlegitimation den vanligaste utbildningsbakgrunden, medan för förskolor i enskild regi var övrig utbildning den vanligaste utbildningsbakgrunden.

För både kommunal och fristående regi var gymnasial utbildning för arbete med barn den minst vanliga utbildningsbakgrunden hos de anställda. Endast 12 procent i kommunal regi och 9 procent i enskild regi hade denna utbildningsbakgrund.

Tabell 11:1 Andel heltidstjänster

Siffrorna i tabellen är avrundade till närmsta heltal. Statistiken är inhämtat oktober 2023.

Utbildningsbakgrund	Riket (%)		Stockholm stad (%)		Kommunal regi (%)		Enskild regi (%)	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Förskollärexamen	40	41	31	31	32	32	28	29
Förskollärarlegitimation	41	41	31	32	33	33	29	29
Gymnasial utbildning för arbete med barn	17	16	11	11	12	12	9	9
Viss pedagogisk utbildning	18	20	28	30	29	31	27	29
Övrig utbildning	23	21	28	26	24	23	34	31

Källa: Skolverket

Bilaga 12. Personaltäthet och antal barn per barngrupp

Personaltäthet

Den genomsnittliga personaltätheten 2023 var i Stockholm 4,9 barn per heltidstjänst i både kommunal och fristående förskola, vilket var något lägre än genomsnittet för riket. Sedan 2021 har det skett små eller inga förändringar i personaltäthet oavsett förskolans driftform.

Tabell 12:1 Personaltäthet

	Antal barn per heltidstjänst		
	2021	2022	2023
Riket	5,1	5,1	5,1
Kommunen	4,9	4,9	4,9
- Förskolor i enskild regi	4,9	5	4,9
- Förskolor i kommunal regi	4,8	4,9	4,9

Källa: Skolverket

Antal barn per barngrupp

Sett till staden som helhet har barngrupperna ökat sedan 2021. Den största ökningen har skett mellan åren 2021–2022. Detta är gällande både för förskolor i enskild och kommunal regi, och stämmer överens med mönstret för hela riket.

Antal barn per barngrupp var högre i förskolor i kommunal regi i jämförelse med förskolor i enskild regi i staden. Mellan åren 2022–2023 ökade antalet barn per barngrupp med 0,1 barn för både förskolor i enskild och kommunal regi. Motsvarande ökning syns i barngrupper med barn 1–3 år oavsett regi. Samtidigt minskade barnantalet med 0,1 barn i barngrupper 4–5 år för både fristående och kommunala förskolor.

Tabell 12: 2 Antal barn per barngrupp

	Antal barn per barngrupp			Antal barn per barngrupp, barn 1–3 år			Antal barn per barngrupp, barn 4–5 år		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Riket	14,6	15,2	15,3	12,0	12,6	12,6	15,0	16,2	16,1
Stockholm stad	14,5	15,0	15,1	12,2	12,7	12,9	15,0	15,3	15,1
- Förskolor i enskild regi	14,0	14,2	14,3	11,4	11,7	11,8	14,2	14,2	14,0
- Förskolor i kommunal regi	14,8	15,5	15,6	12,6	13,4	13,5	15,5	16,3	16,2

Källa: Skolverket

Bilaga 13. Metodbeskrivning

Rapporten *Förskola i Stockholm 2024* bygger på kvantitativa och kvalitativa underlag så som officiell statistik och underlag från stadsdelsförvaltningarnas förskoleavdelningar.

I årets rapport används till viss del statistik från 2023 då den officiella statistiken från Skolverket för 2024 avseende förskolläraryrke och personaltätthet, andelen förskollärare, utbildningsbakgrund, antal barn per barngrupp samt inskrivningsgraden publiceras senare under året.

Inrättandet av förskolenämnden och förskoleförvaltningen innebär att det tas fram fler underlag om förskola i Stockholm stad, så som budget 2026 med inriktning 2027 och 2028, nämndens verksamhetsplan samt den årliga återrapporteringen i form av tertiärrapporter och verksamhetsberättelse. Därav har förskoleförvaltningen gjort en översyn av rapporten *Förskola i Stockholms struktur* så att den kompletterar ovan nämnda underlag. För att rapportens slutsatser ska kunna beaktas i framtagandet av ovan styrdokument sker publiceringen av rapporten innan Skolverkets senaste statistik publiceras. Den aktuella statistiken kommer därav presenteras förskolenämnden i ett särskilt ärende senare under 2025.

Statistik

Statistiken som presenteras i bilagor är hämtad från:

- Stadens ledningssystem ILS-webben. Inhämtade statistiken är från tertiärrapport 2 (augusti 2024) och verksamhetsberättelse (november 2024).
- Barn- och elevregistret (BER), från oktober 2024.
- Sweco. Statistiken för inskrivningsgraden är per sista december 2023. Statistiken för orosanmälningar är per sista december 2024, där december har preliminära siffror.
- SCB och Skolverket. Statistiken är inhämtad oktober 2023.
- Egenkontrollen, se nedan. Genomfördes under oktober 2024.
- Stadsdelsförvaltningar, via underlaget till rapporten, inhämtat augusti 2024.

Underlag från stadsdelsförvaltningar

Rapporten *Förskola i Stockholm* bygger till stor del på skriftliga underlag inhämtade från stadsdelsförvaltningarnas förskoleavdelningar. Dessa har samlats in via en rapport i ILS-webben, som gjordes i samband med tertiärrapport 2, i augusti 2024.

Under hösten 2024 kompletterades dem skriftliga underlagen med dialoger mellan förskoleförvaltningen och stadsdelsförvaltningarnas förskoleavdelningar. Dialogerna syftade till att säkerställa gemensam bild av svaren. Respektive stadsdelsförvaltning har även erbjudits att faktagranska den slutliga rapporten.

Egenkontrollen

Enligt stadens riktlinjer för fristående förskola och pedagogisk omsorg ska huvudmän för fristående förskolor genomföra en årlig egenkontroll i *Barn och elevregistret* (BER). Egenkontrollen består av både kvantitativa och kvalitativa delar. I den kvantitativa delen inhämtas uppgifter om rektor, andel legitimerade förskollärare och annan personal. I den kvalitativa delen besvaras som i årets underlag stämmer överens med de frågor som ställdes till stadsdelsförvaltningarna om den kommunala regin. Senaste Egenkontrollen genomfördes under oktober 2024, som besvarades av 412 av totalt 433 förskolor (svarsfrekvens 95 procent).